

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ **1**

θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. **2**

Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς¹ αὐτοῦ ἐγένετο

οὐδὲ ἐν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ **4**

φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ² φαίνει,³ **5**

καὶ ἡ σκοτία² αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.⁴ Ἐγένετο ἄνθρωπος **6**

ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. **7**

Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν,⁵ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ

φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν **8**

ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. **9**

Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,⁶ ὃ φωτίζει⁷ πάντα ἄνθρωπον

ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ **10**

κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ

ᾔγων. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ **11**

¹ χωρὶς, separate, apart from (gen). ² σκοτία, ας, ἡ, darkness. ³ φαίνω, shine, appear. ⁴ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁵ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ φωτίζω, give light, enlighten.

παρέλαβον.¹ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς 12
 ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ: οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος 13
 σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ
 ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ 14
 ἐσκήνωσεν² ἐν ἡμῖν – καὶ ἐθεασάμεθα³ τὴν δόξαν
 αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς⁴ παρὰ πατρός – πλήρης⁵
 χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, 15
 καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω⁶
 μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν⁷ μου γέγονεν: ὅτι πρῶτός
 μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος⁸ αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες 16
 ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ⁹ χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ 17
 Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ
 χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε:¹⁰ ὁ 18
 μονογενὴς⁴ υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον¹¹ τοῦ πατρός,
 ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.¹²

¹ παραλαμβάνω, receive, take. ² σκηνόω, dwell, stay in a tent. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ μονογενής, only begotten, only. ⁵ πλήρης, full. ⁶ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁷ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁸ πληῖρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ⁹ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁰ πώποτε, ever yet, any time. ¹¹ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹² ἐξηγέομαι, explain, describe.

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία¹ τοῦ Ἰωάννου, ὅτε 19
ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς² καὶ
Λευῖτας³ ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; Καὶ 20
ὡμολόγησεν,⁴ καὶ οὐκ ἡρνήσατο:⁵ καὶ ὡμολόγησεν⁴
ὅτι Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, Τί 21
οὖν; Ἡλίας⁶ εἶ σύ; Καὶ λέγει, Οὐκ εἰμὶ. Ὁ προφήτης
εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; Ἵνα 22
ἀποκρισιν⁷ δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ
σεαυτοῦ;⁸ Ἐφη, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος⁹ ἐν τῇ ἐρήμῳ, 23
Εὐθύνατε¹⁰ τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας¹¹ ὁ
προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν 24
Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί 25
οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἡλίας,⁶
οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, 26
Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν
ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω¹² μου 27

¹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ² ἱερεῖς, ἑως, ὁ, priest. ³ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ⁴ ὡμολογέω, confess, profess. ⁵ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁶ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁷ ἀποκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁹ βοᾶω, cry aloud, shout. ¹⁰ εὐθύνω, make straight, guide. ¹¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹² ὀπίσω, behind, after (gen).

ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν¹ μου γέγονεν· οὗ ἐγὼ οὐκ
 εἰμὶ ἄξιος² ἵνα λύσω³ αὐτοῦ τὸν ἱμάντα⁴ τοῦ
 ὑποδήματος.⁵ Ταῦτα ἐν Βηθανιά⁶ ἐγένετο πέραν⁷ τοῦ 28
 Ἰορδάνου,⁸ ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁹ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, 29
 καὶ λέγει, Ἴδε ὁ ἀμνός¹⁰ τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν
 ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, 30
 Ὅπισω¹¹ μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν¹ μου
 γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· 31
 ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ¹² τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἤλθον ἐγὼ
 ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης 32
 λέγων ὅτι Τεθέαμαι¹³ τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ¹⁴
 περιστερὰν¹⁵ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καγὼ 33
 οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι,
 ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα

¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ² ἄξιος, worthy, deserving. ³ λύω, I will untie, I will loose. ⁴ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁰ ἀμνός, οὗ, ὁ, lamb. ¹¹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹² φανερώω, reveal, manifest. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ ὡσεὶ, like, about. ¹⁵ περιστερὰ, ας, ἡ, dove.

καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ
 βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Καὶ γὰρ ἑώρακα, καὶ 34
 μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

Τῇ ἐπαύριον¹ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν 35
 μαθητῶν αὐτοῦ δύο· καὶ ἐμβλέψας² τῷ Ἰησοῦ 36
 περιπατοῦντι, λέγει, Ἴδε ὁ ἀμνὸς³ τοῦ θεοῦ. Καὶ 37
 ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ
 ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεῖς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ 38
 θεασάμενος⁵ αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, Τί
 ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί – ὃ λέγεται
 ἐρμηνευόμενον,⁶ Διδάσκαλε – ποῦ⁷ μένεις; Λέγει 39
 αὐτοῖς, Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ⁸
 μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα
 ἦν ὡς δεκάτη.⁹ Ἦν Ἀνδρέας¹⁰ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος 40
 Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ
 Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. Εὗρίσκει οὗτος 41

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ἀμνός, οὐ, ὁ, lamb. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ ποῦ, somewhere, about. ⁹ δέκατος, tenth. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ,
 Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν¹ – ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,
 χριστός. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 42
 Ἐμβλέψας³ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς
 Ἰωνᾶ:⁴ σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς⁵ – ὃ ἐρμηνεύεται⁶ Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον⁷ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ 43
 εὐρίσκει Φίλιππον,⁸ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος⁸ ἀπὸ Βηθσαιᾶ,⁹ 44
 ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου¹⁰ καὶ Πέτρου. Εὐρίσκει 45
 Φίλιππος⁸ τὸν Ναθαναήλ,¹¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅν
 ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται
 εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ
 Ναζαρέτ.¹² Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ,¹¹ Ἐκ Ναζαρέτ 46
 δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,⁸

¹ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁵ Κηφᾶς, ᾱ, ὁ, Cephas. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁸ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁹ Βηθσαιᾶ, ῆ, Bethsaida. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹¹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹² Ναζαρέτ, ῆ, Nazareth.

Ἐρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ¹ 47

ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἴδε

ἀληθῶς² Ἰσραηλίτης,³ ἐν ᾧ δόλος⁴ οὐκ ἔστιν. Λέγει 48

αὐτῷ Ναθαναήλ,¹ Πόθεν⁵ με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη

Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ⁶ τοῦ σε Φίλιππον⁷

φωνῆσαι,⁸ ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν,⁹ εἰδόν σε. Ἀπεκρίθη 49

Ναθαναήλ¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ

θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 50

καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι εἶπόν σοι, Εἰδόν σε ὑποκάτω¹⁰

τῆς συκῆς,⁹ πιστεύεις; Μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει 51

αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι¹¹ ὄψεσθε τὸν

οὐρανὸν ἀνεφρότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ

ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ

ἀνθρώπου.

¹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ Ἰσραηλίτης, ου, ὁ, Israelite. ⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ πρό, before (gen), before. ⁷ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ συκῆ, ἤς, ἡ, fig tree. ¹⁰ ὑποκάτω, under, below. ¹¹ ἄρτι, now, just now.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος¹ ἐγένετο ἐν Κανᾶ² τῆς 2
 Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· ἐκλήθη δὲ 2
 καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.¹ Καὶ 3
 ὑστερήσαντος³ οἴνου,⁴ λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς
 αὐτόν, Οἶνον⁴ οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί 4
 ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὐπω⁵ ἤκει⁶ ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ 5
 μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις,⁷ Ὅ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν,
 ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαὶ⁸ λίθιναι⁹ ἕξ¹⁰ κείμεναι¹¹ 6
 κατὰ τὸν καθαρισμὸν¹² τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι¹³
 ἀνὰ¹⁴ μετρητὰς¹⁵ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7
 Γεμίσατε¹⁶ τὰς ὑδρίας⁸ ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν¹⁶ αὐτὰς
 ἕως ἄνω.¹⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε¹⁸ νῦν, καὶ 8
 φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.¹⁹ Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ 9
 ἐγεύσατο²⁰ ὁ ἀρχιτρίκλινος¹⁹ τὸ ὕδωρ οἶνον⁴
 γεγεννημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν²¹ ἐστίν – οἱ δὲ

¹γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²Κανᾶ, ἡ, Cana. ³ὑστερέω, lack, need. ⁴οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁵οὐπω, not yet. ⁶ἤκω, have come, am present. ⁷διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ⁸ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁹λίθινος, of stone, made of stone. ¹⁰ἕξ, six, 6. ¹¹κείμεαι, lie, be laid. ¹²καθαρισμός, ος, ὁ, cleansing, purification. ¹³χωρέω, make room for, hold. ¹⁴ἀνά, upwards, upon. ¹⁵μετρητής, ος, ὁ, liquid measure, measure. ¹⁶γεμίζω, fill, load. ¹⁷ἄνω, up, above. ¹⁸ἀντλέω, draw water, draw. ¹⁹ἀρχιτρίκλινος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ²⁰γεύομαι, taste, experience. ²¹πόθεν, from where? whence.

διάκονοι¹ ἤδειςαν οἱ ἡντληκότεσ² τὸ ὕδωρ – φωνεῖ³
 τὸν νυμφίον⁴ ὁ ἀρχιτρίκλινος,⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς 10
 ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον⁶ τίθησιν, καὶ ὅταν
 μεθυσθῶσιν,⁷ τότε τὸν ἐλάσσω:⁸ σὺ τετήρηκας τὸν
 καλὸν οἶνον⁶ ἕως ἄρτι.⁹ Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν 11
 τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ
 ἐφανερώσεν¹¹ τὴν δόξαν αὐτοῦ: καὶ ἐπίστευσαν εἰς
 αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναούμ,¹² αὐτὸς καὶ ἡ 12
 μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ: καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

Καὶ ἐγγὺς¹³ ἦν τὸ Πάσχα¹⁴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς 13
 Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς 14
 πωλοῦντας¹⁵ βόας¹⁶ καὶ πρόβατα¹⁷ καὶ περιστεράς,¹⁸

¹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ² ἡντλέω, draw water, draw. ³ φωνέω, call, crow. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀρχιτρίκλινος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ⁶ οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁷ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁸ ἐλάσσων, lesser, less. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ Κανὰ, ἡ, Cana. ¹¹ φανερόω, reveal, manifest. ¹² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹³ ἐγγύς, near. ¹⁴ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁸ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove.

καὶ τοὺς κερματιστὰς¹ καθημένους. Καὶ ποιήσας 15
 φραγέλλιον² ἐκ σχοινίων³ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ
 ἱεροῦ, τά τε πρόβατα⁴ καὶ τοὺς βόας⁵ καὶ τῶν
 κολλυβιστῶν⁶ ἐξέχεεν⁷ τὸ κέρμα,⁸ καὶ τὰς τραπέζας⁹
 ἀνέστρεψεν¹⁰· καὶ τοῖς τὰς περιστεράς¹¹ πωλοῦσιν¹² 16
 εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν¹³· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον
 τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.¹⁴ Ἐμνήσθησαν¹⁵ δὲ οἱ 17
 μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, Ὁ ζῆλος¹⁶ τοῦ
 οἴκου σου καταφάγεται¹⁷ με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ 18
 Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις¹⁸ ἡμῖν,
 ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19
 Λύσατε¹⁹ τὸν ναὸν²⁰ τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα²¹ 20
 καὶ ἕξ²² ἔτεσιν²³ ὠκοδομήθη²⁴ ὁ ναὸς²⁰ οὗτος, καὶ σὺ ἐν
 τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ 21

¹ κερματιστής, ου, ὁ, money-changer. ² φραγέλλιον, ου, τό, whip, lash. ³ σχοινίον, ου, τό, rope, cord. ⁴ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁵ βόας, ὁ, ox, cow. ⁶ κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁷ ἐκχέω, pour out, shed. ⁸ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ⁹ τραπέζα, ης, ἡ, table. ¹⁰ ἀναστρέφω, return, live. ¹¹ περιστέρα, ἁς, ἡ, dove. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁴ ἐμπόριον, ου, τό, market, market-house. ¹⁵ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁶ ζῆλος, ου, ὁ, zeal, jealousy. ¹⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁸ δείκνυμι, show, point out. ¹⁹ λύω, untie, loose. ²⁰ ναός, ου, ὁ, temple, shrine. ²¹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ²² ἕξ, six, 6. ²³ ἔτος, ους, τό, year. ²⁴ οἰκοδομέω, build up, construct.

τοῦ ναοῦ¹ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγγέρθη ἐκ 22
νεκρῶν, ἐμνήσθησαν² οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο
ἔλεγεν· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχᾳ,³ ἐν τῇ 23
ἐορτῇ,⁴ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ 24
Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἐαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν
γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν⁵ εἶχεν ἵνα τις 25
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν
τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος⁶ ὄνομα 3
αὐτῷ, ἄρχων⁷ τῶν Ἰουδαίων· οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν 2
νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ
ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα

¹ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ² μνησθῆναι, remember, recall. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁶ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁷ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince.

δύναται ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾗ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 3

σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν,¹ οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος,² 4

Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων³ ὢν; Μὴ

δύναται εἰς τὴν κοιλίαν⁴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον⁵

εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν 5

ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ

πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν

τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν: 6

καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστίν. 7

Μὴ θαυμάσης⁶ ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι

ἄνωθεν.¹ Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,⁷ καὶ τὴν φωνὴν 8

αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν⁸ ἔρχεται καὶ ποῦ⁹

ὑπάγει: οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ

πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος² καὶ εἶπεν αὐτῷ, 9

Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 10

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ³ γέρων, οντος, ὁ, old man. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

⁵ δεύτερος, second. ⁶ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁷ πνέω, blow. ⁸ πόθεν, from where? whence. ⁹ ποῦ, where?.

εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραήλ, καὶ
 ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ 11
 οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν:
 καὶ τὴν μαρτυρίαν¹ ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια 12
 εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἶπω ὑμῖν τὰ
 ἐπουράνια,³ πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς 13
 τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ καθὼς Μωσῆς 14
 ὕψωσεν⁴ τὸν ὄφιν⁵ ἐν τῇ ἐρήμῳ,⁶ οὕτως ὑψωθήναι⁴ δεῖ
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου: ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν 15
 μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν 16
 αὐτοῦ τὸν μονογενῆ⁷ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
 αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ 17
 ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα
 κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. 18

¹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ² ἐπίγειος, of the earth, earthly. ³ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ⁵ ὄφιν, εως, ὁ, snake, serpent. ⁶ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁷ μονογενής, only begotten, only.

Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων
 ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 μονογενοῦς¹ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις,² 19
 ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ
 ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος³ ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ
 πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα⁴ πράσων⁵ 20
 μισεῖ⁶ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ
 ἐλεγχθῇ⁷ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν 21
 ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ⁸ αὐτοῦ τὰ ἔργα,
 ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.⁹

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς 22
 τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβεν¹⁰ μετ' αὐτῶν καὶ
 ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν¹¹ 23
 ἐγγύς¹² τοῦ Σαλήμ,¹³ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ
 παρεγίνοντο¹⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὐπω¹⁵ γὰρ ἦν 24

¹ μονογενής, only begotten, only. ² κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ³ σκότος, ους, τό, darkness. ⁴ φαῦλος, worthless, bad. ⁵ πράσσω, do, perform. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ ἐλέγω, convict, reprove. ⁸ φανερώω, reveal, manifest. ⁹ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁰ διατρίβω, continue, tarry. ¹¹ Αἰνῶν, ἡ, Aenon. ¹² ἐγγύς, near. ¹³ Σαλήμ, ἡ, Salem. ¹⁴ παραγίνομαι, come, arrive. ¹⁵ οὐπω, not yet.

βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν¹ ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν 25

ζήτησις² ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου

περὶ καθαρισμοῦ.³ Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ 26

εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν⁴ τοῦ

Ἰορδάνου,⁵ ὃ σὺ μεμαρτύρηκας, ἶδε οὗτος βαπτίζει,

καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης 27

καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν,

ἐὰν μὴ ἢ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς 28

μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ’

ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν⁶ ἐκείνου. Ὁ ἔχων 29

τὴν νύμφην,⁷ νυμφίος⁸ ἐστίν· ὁ δὲ φίλος⁹ τοῦ νυμφίου,⁸

ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν

φωνὴν τοῦ νυμφίου.⁸ αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ

πεπλήρωται. Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν,¹⁰ ἐμὲ δὲ 30

ἐλαττοῦσθαι.¹¹

¹ φυλακή, ἧς, ἡ, guard, prison. ² ζήτησις, εως, ἡ, debate, controversy. ³ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁶ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁷ νύμφη, ἧς, ἡ, bride, young woman. ⁸ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹¹ ἐλαττώ, make lower, decrease.

Ὁ ἄνωθεν¹ ἐρχόμενος ἐπάνω² πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ 31
 τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω² πάντων ἐστίν. Καὶ ὁ 32
 ἐώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν
 μαρτυρίαν³ αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ 33
 τὴν μαρτυρίαν³ ἐσφράγισεν⁴ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθὴς⁵ ἐστίν. 34
 Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ·
 οὐ γὰρ ἐκ μέτρου⁶ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ 35
 πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ
 αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ 36
 δὲ ἀπειθῶν⁷ τῷ υἱῷ, οὐκ ὀψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργή⁸
 τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι 4
 Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ
 Ἰωάννης – καίτοιγε⁹ Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, 2
 ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν,¹⁰ καὶ 3

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁴ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁵ ἀληθής, true, unconcealed. ⁶ μέτρον, ον, τό, measure, measuring rod. ⁷ ἀπειθέω, disbelieve, disobey. ⁸ ὀργή, ἡς, ἡ, wrath, anger. ⁹ καίτοιγε, and yet, although. ¹⁰ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea.

ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἦδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι¹ ⁴
 διὰ τῆς Σαμαρείας.² Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς ⁵
 Σαμαρείας² λεγομένην Συχάρ,³ πλησίον⁴ τοῦ χωρίου⁵
 ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή ⁶
 τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακῶς⁷ ἐκ τῆς
 ὁδοιπορίας⁸ ἐκαθέζετο⁹ οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ.⁶ Ὡρα ἦν
 ὥσει¹⁰ ἕκτη.¹¹ Ἐρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας² ⁷
 ἀντλήσαι¹² ὕδωρ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. ⁸
 Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν,
 ἵνα τροφὰς¹³ ἀγοράσωσιν.¹⁴ Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ ⁹
 Σαμαρεῖτις,¹⁵ Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν
 αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρετίτιδος;¹⁵ – Οὐ γὰρ
 συγχρῶνται¹⁶ Ἰουδαῖοι Σαμαρεῖταις.¹⁷ Ἀπεκρίθη ¹⁰
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν¹⁸ τοῦ θεοῦ,
 καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν
 ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει ¹¹

¹ διέρχουμαι, cross over, pass through. ² Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ³ Συχάρ, ἡ, Sychar. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁵ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁶ πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁷ κοπιάω, toil, labor. ⁸ ὁδοιπορία, ας, ἡ, walking, journey. ⁹ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ ἕκτος, sixth. ¹² ἀντλέω, draw water, draw. ¹³ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁴ ἀγοράζω, buy. ¹⁵ Σαμαρεῖτις, ιδος, ἡ, Samaritan woman. ¹⁶ συγχράομαι, associate with, have dealings with. ¹⁷ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁸ δωρεά, ας, ἡ, gift, free gift.

αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, οὔτε ἄντλημα¹ ἔχεις, καὶ τὸ
 φρέαρ² ἐστὶν βαθύ·³ πόθεν⁴ οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; 12
 Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν
 ἡμῖν τὸ φρέαρ,² καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα⁵ αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 13
 εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου,
 διψήσει⁶ πάλιν· ὃς δ' ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ 14
 δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει⁶ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ
 ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή⁷ ὕδατος
 ἀλλομένου⁸ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ 15
 γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,⁶
 μηδὲ ἔρχομαι ἐνθάδε⁹ ἀντλεῖν.¹⁰ Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 16
 "Ὑπαγε, φώνησον¹¹ τὸν ἄνδρα σοῦ, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε."⁹ 17
 Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει
 αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς¹² εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω· 18
 πέντε¹³ γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν

¹ ἄντλημα, τος, τό, bucket, pail. ² φρέαρ, ος, τό, well, pit. ³ βαθύς, deep, early. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ θρέμμα, τος, τό, (domesticated) animal. ⁶ διψάω, thirst, thirst for. ⁷ πηγή, ἥς, ἡ, spring, fountain. ⁸ ἄλλομαι, leap, spring up. ⁹ ἐνθάδε, within, here. ¹⁰ ἀντλέω, draw water, draw. ¹¹ φωνέω, call, crow. ¹² καλῶς, rightly, well. ¹³ πέντε, five, 5.

σου ἀνὴρ: τοῦτο ἀληθὲς¹ εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, 19

Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν 20

ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι

ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. 21

Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, πίστευσόν μοι ὅτι

ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν

Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς 22

προσκυνεῖτε δὲ οὐκ οἴδατε: ἡμεῖς προσκυνοῦμεν δὲ

οἴδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία² ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' 23

ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοί³

προσκυνηταὶ⁴ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι

καὶ ἀληθείᾳ: καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς

προσκυνούντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ θεός: καὶ τοὺς 24

προσκυνούντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ

προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσσίας⁵ 25

ἔρχεται – ὁ λεγόμενος χριστός: ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος,

ἀναγγελεῖ⁶ ἡμῖν πάντα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ 26

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² σωτηρία, ας, ἡ, salvation, deliverance. ³ ἀληθινός, true, genuine. ⁴ προσκυνητής, οὐ, ὁ, worshiper, worshipper. ⁵ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ⁶ ἀναγγέλλω, announce, report.

εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν¹ 27
 ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει: οὐδεὶς μέντοι² εἶπεν, Τί
 ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν 28
 ὑδρίαν³ αὐτῆς ἢ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
 λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,⁴ ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς 29
 εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα: μήτι⁵ οὗτός ἐστιν ὁ
 χριστός; Ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς 30
 αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ⁶ ἡρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταί, 31
 λέγοντες, Παββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ 32
 βρώσιν⁷ ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν 33
 οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ
 φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρώμᾳ⁸ ἐστιν, 34
 ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω⁹
 αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι τετράμηνός 35
 ἐστιν, καὶ ὁ θερισμὸς¹¹ ἔρχεται; Ἰδοῦ, λέγω ὑμῖν,

¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ² μέντοι, yet, however. ³ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ μεταξὺ, between, after. ⁷ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁸ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁰ τετράμηνος, ου, ἡ, lasting four months, of four months. ¹¹ θερισμός, ου, ὁ, harvest, reaping.

ἐπάρατε¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε² τὰς
 χώρας,³ ὅτι λευκαί⁴ εἰσιν πρὸς θερισμὸν⁵ ἤδη. Καὶ ὁ 36
 θερίζων⁶ μισθὸν⁷ λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς
 ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ⁸ χαίρῃ καὶ ὁ
 θερίζων.⁶ Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός,⁹ ὅτι 37
 Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.⁶ Ἐγὼ 38
 ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν⁶ ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε·¹⁰
 ἄλλοι κεκοπιάκασιν,¹⁰ καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον¹¹ αὐτῶν
 εἰσεληλύθατε.

Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν 39
 τῶν Σαμαρειτῶν¹² διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς
 μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς 40
 οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,¹² ἡρώτων αὐτὸν
 μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ 41
 πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε 42
 γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι¹³ διὰ τὴν σὴν¹⁴ λαλιάν¹⁵

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² θεάσασθαι, look at, behold. ³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁴ λευκός, white, bright. ⁵ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁸ ὁμοῦ, together. ⁹ ἀληθινός, true, genuine. ¹⁰ κοπιᾶω, toil, labor. ¹¹ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ¹² Σαμαρεῖτης, οὐ, ὁ, Samaritan. ¹³ οὐκέτι, no longer, no more. ¹⁴ σός, your, yours. ¹⁵ λαλιά, ας, ἡ, speech, way of talking.

πιστεύομεν: αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι
οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹ ὁ σωτὴρ² τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.

Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,³ καὶ ἀπῆλθεν 43
εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν 44
ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι⁴ τιμὴν⁵ οὐκ ἔχει. Ὅτε 45
οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ
Γαλιλαῖοι,⁶ πάντα ἐωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν
Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ:⁷ καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς
τὴν ἑορτήν.⁷

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ⁸ τῆς Γαλιλαίας, 46
ἔπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον.⁹ Καὶ ἦν τις βασιλικός,¹⁰
οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει¹¹ ἐν Καπερναούμ.¹² Οὗτος ἀκούσας 47
ὅτι Ἰησοῦς ἦκει¹³ ἐκ τῆς Ἰουδαίας¹⁴ εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα καταβῇ καὶ
ιάσῃται¹⁵ αὐτοῦ τὸν υἱόν: ἔμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. 48

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² σωτὴρ, ἥρος, ὁ, savior, deliverer. ³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁴ πατρίς, ἶδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁵ τιμή, ἥς, ἡ, honor, price. ⁶ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁷ ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ⁸ Κανὰ, ἡ, Cana. ⁹ οἶνος, ου, ὁ, wine. ¹⁰ βασιλικός, royal, connected with a king. ¹¹ ἡσθενέω, be weak, sick. ¹² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹³ ἦκω, have come, am present. ¹⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁵ ἰάομαι, heal.

Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ
 τέρατα¹ ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ 49
 βασιλικός,² Κύριε, κατὰβηθι πρὶν³ ἀποθανεῖν τὸ
 παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου· ὁ υἱός 50
 σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. Ἦδη δὲ αὐτοῦ 51
 καταβαίνοντος, οἱ δούλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν⁴ αὐτῷ,
 καὶ ἀπήγγειλαν⁵ λέγοντες ὅτι Ὁ παῖς⁶ σου ζῇ. 52
 Ἐπύθετο⁷ οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον⁸
 ἔσχεν. Καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι Χθές⁹ ὥραν ἐβδόμην¹⁰
 ἀφῆκεν αὐτόν ὁ πυρετός.¹¹ Ἐγὼν οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν 53
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ὁ υἱός
 σου ζῇ· καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. 54
 Τοῦτο πάλιν δεύτερον¹² σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
 ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας¹³ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

¹ τέρας, atos, τό, wonder, portent. ² βασιλικός, royal, connected with a king. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁵ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ κομψότερον, better, in better health. ⁹ χθές, yesterday. ¹⁰ ἑβδομος, seventh. ¹¹ πυρετός, οὗ, δ, fever. ¹² δεύτερος, second. ¹³ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ¹ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ **5**

Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ἦσιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ² **2**

κολυμβήθρα,³ ἥ ἐπιλεγομένη⁴ Ἑβραϊστὶ⁵ Βηθεσδᾶ,⁶

πέντε⁷ στοὰς⁸ ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο⁹ πλῆθος¹⁰ **3**

πολὺ τῶν ἀσθενούντων,¹¹ τυφλῶν, χωλῶν,¹² ξηρῶν,¹³

ἐκδεχομένων¹⁴ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹⁵ Ἄγγελος γὰρ **4**

κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρα,³ καὶ

ἐτάρασεν¹⁶ τὸ ὕδωρ: ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς¹⁷ μετὰ τὴν

ταραχὴν¹⁸ τοῦ ὕδατος, ὑγιής¹⁹ ἐγένετο, ᾧ δὴποτε²⁰

κατείχετο²¹ νοσήματι.²² Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ **5**

τριάκοντα²³ ὀκτὼ²⁴ ἔτη²⁵ ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.²⁶ **6**

Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,⁹ καὶ γνοὺς ὅτι

πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιής¹⁹

¹ ἑορτὴ, ἡς, ἡ, feast, festival. ² προβατικός, pertaining to sheep. ³ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁴ ἐπιλέγω, call or name, choose. ⁵ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ⁶ Βηθεσδᾶ, ἡ, Bethesda. ⁷ πέντε, five. ⁸ στοά, ας, ἡ, portico, colonnade. ⁹ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁰ πλῆθος, οὗς, τό, multitude. ¹¹ ἀσθενέω, be weak, sick. ¹² χωλός, lame, deprived of a foot. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ ἐκδέχομαι, await, expect. ¹⁵ κίνησις, εὖς, ἡ, moving, stirring. ¹⁶ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark. ¹⁸ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁹ ὑγιής, whole, healthy. ²⁰ δὴποτε, even at that time, whenever. ²¹ κατέχω, hold back, hold fast. ²² νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ²³ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁴ ὀκτὼ, eight, 8. ²⁵ ἔτος, οὗς, τό, year. ²⁶ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness.

γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν,¹ Κύριε, 7
 ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν ταραχθῇ² τὸ ὕδωρ, βάλῃ
 με εἰς τὴν κολυμβήθραν:³ ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος
 πρὸ⁴ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑγίαι, 8
 ἄρον τὸν κράββατόν⁵ σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως 9
 ἐγένετο ὑγιής⁶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρεν τὸν κράββατον⁵
 αὐτοῦ καὶ περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ἡμέρᾳ.

Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ,⁷ Σάββατον 10
 ἐστίν: οὐκ ἔξεστίν⁸ σοι ἄραι τὸν κράββατον.⁵ 11
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ,⁶ ἐκεῖνός μοι
 εἶπεν, Ἄρον τὸν κράββατόν⁵ σου καὶ περιπάτει. 12
 Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, Τίς ἐστίν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών
 σοι, Ἄρον τὸν κράββατόν⁵ σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ 13
 ἰαθεὶς⁹ οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν: ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν,¹⁰
 ὅχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὕρισκει αὐτόν 14

¹ ἀσθενέω, be weak, sick. ² ταρασσώ, trouble, agitate. ³ κολυμβήθρα, ας, ή, pool, swimming-place. ⁴ πρό, before (gen), before. ⁵ κράββατος, ου, ό, mattress, pallet. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ θεραπεύω, heal, care for. ⁸ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁹ ἰάομαι, heal. ¹⁰ ἐκνεύω, turn aside, withdraw.

ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἵδε ὑγιής¹
 γέγονας: μηκέτι² ἁμάρτανε,³ ἵνα μὴ χειρόν⁴ τί σοι
 γένηται. Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν⁵ τοῖς 15
 Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιή.¹ Καὶ 16
 διὰ τοῦτο ἐδίωκον⁶ τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
 ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτείνειν, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν
 σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ 17
 μου ἔως ἄρτι⁷ ἐργάζεται,⁸ καὶ γὰρ ἐργάζομαι.⁸ Διὰ τοῦτο 18
 οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτείνειν, ὅτι
 οὐ μόνον ἔλυεν⁹ τὸ σαββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον
 ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον¹⁰ ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.

Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν 19
 λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν,
 ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν πατέρα ποιούντα: ἃ γὰρ ἂν
 ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως¹¹ ποιεῖ. Ὁ γὰρ 20
 πατήρ φιλεῖ¹² τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν¹³ αὐτῷ ἃ

¹ ὑγιής, whole, healthy. ² μηκέτι, no longer. ³ ἁμαρτάνω, sin. ⁴ χειρόν, worse. ⁵ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁶ διώκω, pursue, persecute. ⁷ ἄρτι, now, just now. ⁸ ἐργάζομαι, work, word. ⁹ λύω, untie, loose. ¹⁰ ἴσος, equal, identical. ¹¹ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹² φιλέω, love, kiss. ¹³ δείκνυμι, show, point out.

αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει¹ αὐτῷ ἔργα, ἵνα
ὕμεις θαυμάζητε.² Ὡσπερ³ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς 21
νεκροὺς καὶ ζῶοποιεῖ,⁴ οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὕς θέλει
ζῶοποιεῖ.⁴ Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένᾳ, ἀλλὰ τὴν 22
κρίσιν⁵ πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσιν⁶ 23
τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσιν⁶ τὸν πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν⁶
τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ⁶ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. 24
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων,
καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ
εἰς κρίσιν⁵ οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν⁷ ἐκ τοῦ
θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25
ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται
τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
ζήσονται. Ὡσπερ³ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, 26
οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ 27
ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν⁵ ποιεῖν, ὅτι υἱὸς
ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε² τοῦτο· ὅτι ἔρχεται 28

¹ δείκνυμι, show, point out. ² θαυμάζω, am amazed, marvel at. ³ ὥσπερ, just as, even as. ⁴ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁵ κρίσις, εἰς, ἡ, judgment, judging. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ μεταβαίνω, depart, leave.

ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις¹ ἀκούσονται τῆς
 φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται,² οἱ τὰ ἀγαθὰ 29
 ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν³ ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα⁴
 πράξαντες,⁵ εἰς ἀνάστασιν³ κρίσεως.⁶

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαυτοῦ⁷ οὐδέν· καθὼς 30
 ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ κρίσις⁶ ἣ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ
 ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
 πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ 31
 ἑμαυτοῦ,⁷ ἡ μαρτυρία⁸ μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.⁹ Ἄλλος 32
 ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής⁹
 ἐστὶν ἡ μαρτυρία⁸ ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς 33
 ἀπεστάλακατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ
 ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν⁸ 34
 λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. 35
 Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος¹⁰ ὁ καιόμενος¹¹ καὶ φαίνων,¹²

¹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ² ἐκπορεύομαι, go out, come out. ³ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ⁴ φαῦλος, worthless, bad. ⁵ πράσσω, do, perform. ⁶ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁷ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁸ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ καίω, burn, ignite. ¹² φαίνω, shine, appear.

ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι¹ πρὸς ὥραν ἐν τῷ
 φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν² μεῖζω τοῦ 36
 Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν μοι ὁ πατήρ ἵνα
 τελειώσω³ αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ
 περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ πέμψας 37
 με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὐτε
 φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε,⁴ οὔτε εἶδος⁵ αὐτοῦ
 ἐώρακατε. Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν 38
 ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ
 πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε⁶ τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν 39
 αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ
 μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με, 40
 ἵνα ζωὴν ἔχητε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· 41
 ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε
 ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς 43
 μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ
 ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε 44

¹ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ² μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ³ τελειόω, fill, fulfill. ⁴ πώποτε, ever yet, any time. ⁵ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁶ ἐρευνᾶω, search diligently.

ὕμεις πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες,
καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; 45
Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω¹ ὑμῶν πρὸς τὸν
πατέρα: ἔστιν ὁ κατηγορῶν¹ ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν
ὕμεις ἠλπίκατε.² Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, 46
ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί: περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ 47
δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν³ οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς
ἐμοῖς ῥήμασιν πιστεύσετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν⁴ τῆς θαλάσσης 6
τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος.⁵ Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ 2
ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ
τῶν ἀσθενούντων.⁶ Ἀνῆλθεν⁷ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, 3
καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ 4
ἐγγὺς⁸ τὸ Πάσχα,⁹ ἡ ἑορτὴ¹⁰ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας¹¹ 5
οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος¹² ὅτι

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² ἐλπίζω, hope, hope for. ³ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁶ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁷ ἀνέρχομαι, go up, come up. ⁸ ἐγγύς, near. ⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁰ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² θεάομαι, look at, behold.

πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν
 Φίλιππον,¹ Πόθεν² ἀγοράσομεν³ ἄρτους, ἵνα φάγωσιν
 οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων⁴ αὐτόν: αὐτὸς γὰρ 6
 ᾔδει τί ἔμελλεν ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος,¹ 7
 Διακοσίων⁵ δηναρίων⁶ ἄρτοι οὐκ ἀρκούσιν⁷ αὐτοῖς,
 ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ⁸ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἰς ἐκ 8
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας⁹ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος
 Πέτρου, Ὁ ἐστὶν παιδάριον¹⁰ ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε¹¹ 9
 ἄρτους κριθίνους¹² καὶ δύο ὀψάρια:¹³ ἀλλὰ ταῦτα τί
 ἐστὶν εἰς τοσούτους;¹⁴ Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Ποιήσατε 10
 τοὺς ἀνθρώπους ἀναπесεῖν.¹⁵ Ἦν δὲ χόρτος¹⁶ πολὺς
 ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον¹⁵ οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν¹⁷
 ὡσεὶ¹⁸ πεντακισχίλιοι.¹⁹ Ἐλαβεν δὲ τοὺς ἄρτους ὁ 11
 Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας²⁰ διέδωκεν²¹ τοῖς μαθηταῖς,
 οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις:²² ὁμοίως²³ καὶ ἐκ τῶν

¹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ² πόθεν, from where? whence. ³ ἀγοράζω, buy. ⁴ πειράζω, test, tempt. ⁵ διακοσίοι, two hundred, 200. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ ἀρκέω, assist, suffice. ⁸ βραχύς, short, little. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ¹¹ πέντε, five, 5. ¹² κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ¹³ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹⁴ τοσούτος, so great, so much. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁷ ἀριθμός, οὔ, ὁ, number, total. ¹⁸ ὡσεὶ, like, about. ¹⁹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁰ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ²¹ διὰδίδωμι, distribute, give. ²² ἀνακείμαι, recline, recline (at a meal). ²³ ὁμοίως, likewise, in like manner.

ὄψαρίων¹ ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν,² λέγει 12
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα³
 κλάσματα,⁴ ἵνα μή τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν, καὶ 13
 ἐγέμισαν⁵ δώδεκα κοφίνους⁶ κλασμάτων⁴ ἐκ τῶν
 πέντε⁷ ἄρτων τῶν κριθίνων,⁸ ἃ ἐπερίσσευσεν³ τοῖς
 βεβρωκόσιν.⁹ Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν 14
 σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁰ ὁ
 προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν 15
 γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν¹¹ αὐτόν,
 ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησεν¹² εἰς τὸ
 ὄρος αὐτὸς μόνος.

Ὡς δὲ ὀψία¹³ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ 16
 τὴν θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες¹⁴ εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο 17
 πέραν¹⁵ τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.¹⁶ Καὶ σκοτία¹⁷
 ἦδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς.

¹ ὄψαριον, ου, τό, fish, little fish. ² ἐμπλήμι, fill up, satisfy. ³ περισσεύω, abound, be rich. ⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁵ γεμίζω, fill, load. ⁶ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ⁷ πέντε, five, 5. ⁸ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ⁹ βιβρώσκω, eat, consume. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹³ ὀψιος, late. ¹⁴ ἐμβαίνω, embark. ¹⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁶ Καπερναούμ, ή, Capernaum. ¹⁷ σκοτία, ας, ή, darkness.

Ἦ τε θάλασσα ἀνέμου¹ μεγάλου πνέοντος² 18

διηγείρετο.³ Ἐληλακότες⁴ οὖν ὡς σταδίου⁵ εἴκοσι⁶ 19

πέντε⁷ ἢ τριάκοντα,⁸ θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν

περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγύς⁹ τοῦ

πλοίου γινόμενον· καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, 20

Ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς 21

τὸ πλοῖον· καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς

εἰς ἣν ὑπῆγον.

Τῇ ἐπαύριον¹⁰ ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν¹¹ τῆς θαλάσσης, 22

ιδὼν ὅτι πλοιάριον¹² ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο

εἰς ὃ ἐνέβησαν¹³ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ

συνεισῆλθεν¹⁴ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ

πλοιάριον,¹² ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον – 23

ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοιάρια¹² ἐκ Τιβεριάδος¹⁵ ἐγγύς⁹ τοῦ

τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος¹⁶ τοῦ

¹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ² πνέω, blow. ³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁴ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁵ στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ⁶ εἴκοσι, twenty, 20. ⁷ πέντε, five, 5. ⁸ τριάκοντα, thirty, 30. ⁹ ἐγγύς, near. ¹⁰ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹³ ἐμβαίνω, embark. ¹⁴ συνεισέρχουμαι, enter together, enter together with. ¹⁵ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ¹⁶ εὐχαριστέω, give thanks, thank.

κυρίου – ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν 24
ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν¹ αὐτοὶ εἰς τὰ
πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναούμ,² ζητοῦντες τὸν
Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν³ τῆς θαλάσσης, 25
εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, πότε⁴ ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη 26
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ’ ὅτι ἐφάγετε ἐκ
τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.⁵ Ἐργάζεσθε⁶ μὴ τὴν 27
βρῶσιν⁷ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν⁷ τὴν
μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὑμῖν δώσει: τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν,⁸ ὁ θεός. 28
Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα⁶
τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 29
Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν
ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ 30
σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεῦσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ;⁶
Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα⁹ ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁰ 31

¹ ἐμβαινῶ, embark. ² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ πότε, when? at what time? ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ βρῶσις, εως, ἡ, eating, food. ⁸ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁹ μάννα, τό, manna. ¹⁰ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert.

καθώς ἐστιν γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 32
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν
ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν
τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.¹ Ὁ γὰρ 33
ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, 34
Κύριε, πάντοτε² δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν δὲ 35
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ
ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ·³ καὶ ὁ πιστεύων εἰς
ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ⁴ πώποτε.⁵ Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ 36
ἐωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ 37
πατήρ πρὸς ἐμὲ ἥξει·⁶ καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ
μὴ ἐκβάλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 38
οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με. Τοῦτο δὲ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ 39
πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ

¹ ἀληθινός, true, genuine. ² πάντοτε, always, at all times. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ πώποτε, ever yet, any time. ⁶ ἔρχομαι, have come, am present.

ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, 40
 ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ.

Ἐγόγγυζον¹ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ 41
 εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, 42
 Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς
 οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει
 οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη 43
 οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε¹ μετ'
 ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ 44
 πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ² αὐτόν, καὶ ἐγὼ
 ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν 45
 γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες
 διδασκοί³ θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς

¹γογγύζω, mutter, murmur. ²ἐλκύω, drag, draw. ³διδασκός, instructed, taught.

καὶ μαθῶν,¹ ἔρχεται πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις 46

ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακεν τὸν

πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, 47

ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ 48

πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα² ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ

ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 50

καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. 51

Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς:

ἐὰν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν

αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν,

ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ἐμάχοντο³ οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, 52

Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; 53

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ

πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ 54

¹ μανθάνω, learn, ascertain. ² μάννα, τό, manna. ³ μάχουμαι, fight, quarrel.

τρώγων¹ μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς² ἐστὶν βρώσις,³ καὶ 55
 τὸ αἷμά μου ἀληθῶς² ἐστὶν πόσις.⁴ Ὁ τρώγων¹ μου 56
 τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ
 ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλén με ὁ ζῶν πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ 57
 διὰ τὸν πατέρα: καὶ ὁ τρώγων¹ με, καὶ κεῖνος⁵ ζήσεται
 δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 58
 καταβάς: οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,
 καὶ ἀπέθανον: ὁ τρώγων¹ τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται
 εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδασκῶν ἐν 59
 Καπερναούμ.⁷

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, 60
 Σκληρός⁸ ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος: τίς δύναται αὐτοῦ
 ἀκοῦειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν⁹ 61
 περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο

¹ τρώγω, gnaw, crunch. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ⁴ πόσις, εἰς, ἡ, drinking, drink. ⁵ καὶ κεῖνος, and he, and she. ⁶ μάννα, τό, manna. ⁷ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁸ σκληρός, hard, rough. ⁹ γογγύζω, mutter, murmur.

ὑμᾶς σκανδαλίζει;¹ Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ 62
 ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;² Τὸ 63
 πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶοποιούν,³ ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁴
 οὐδέν: τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ
 ζωή ἐστιν. Ἄλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. 64
 Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ
 πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ 65
 ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται
 ἔλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ
 πατρὸς μου.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ 66
 ὀπίσω,⁵ καὶ οὐκέτι⁶ μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν 67
 οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε
 ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, 68
 πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.
 Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ 69

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² πρότερον, formerly, before. ³ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁴ ὠφέλειω, profit, help. ⁵ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁶ οὐκέτι, no longer, no more.

χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς 70

ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην,¹

καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός² ἐστιν; Ἔλεγεν δὲ τὸν 71

Ἰούδαν³ Σίμωνος Ἰσκαριώτην·⁴ οὗτος γὰρ ἔμελλεν

αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ 7

γὰρ ᾔθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ⁵ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν

αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγύς⁶ ἡ ἑορτῇ⁷ 2

τῶν Ἰουδαίων ἡ Σκηνοπηγία.⁸ Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν 3

οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι⁹ ἐντεῦθεν,¹⁰ καὶ ὕπαγε εἰς

τὴν Ἰουδαίαν,⁵ ἵνα καὶ οἱ μαθηταὶ σου θεωρήσωσιν τὰ

ἔργα σου ἃ ποιεῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ¹¹ τι ποιεῖ, 4

καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ¹² εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς,

φανέρωσον¹³ σεαυτὸν¹⁴ τῷ κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ 5

ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς 6

¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ² διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ³ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth. ⁵ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁶ ἐγγύς, near. ⁷ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ⁹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁰ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹¹ κρυπτός, hidden, secret. ¹² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ¹³ φανερώω, reveal, manifest. ¹⁴ σεαυτοῦ, yourself, of you.

ὁ Ἰησοῦς, Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω¹ πάρεστιν,² ὁ δὲ
 καιρὸς ὁ ὑμέτερος³ πάντοτέ⁴ ἐστιν ἔτοιμος.⁵ Οὐ 7
 δύναται ὁ κόσμος μισεῖν⁶ ὑμᾶς· ἐμεῖ δὲ μισεῖ,⁶ ὅτι ἐγὼ
 μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν.
 Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν⁷ ταύτην· ἐγὼ οὐπω¹ 8
 ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν⁷ ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς
 οὐπω¹ πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν 9
 τῇ Γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη 10
 εἰς τὴν ἑορτὴν,⁷ οὐ φανερώς,⁸ ἀλλ' ὥς ἐν κρυπτῷ.⁹ Οἱ 11
 οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ,⁷ καὶ ἔλεγον,
 Ποῦ¹⁰ ἐστιν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς¹¹ πολὺς περὶ 12
 αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἄγαθός
 ἐστιν· ἄλλοι ἔλεγον, Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ¹² τὸν ὄχλον. 13
 Οὐδεὶς μέντοι¹³ παρρησίᾳ¹⁴ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν

¹ οὐπω, not yet. ² παρίμι, be present, have arrived. ³ ὑμέτερος, your. ⁴ πάντοτε, always, at all times. ⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸ φανερώς, openly, publicly. ⁹ κρυπτός, hidden, secret.

¹⁰ ποῦ, where?. ¹¹ γογγυσμός, σῦ, ὁ, grumbling, murmuring. ¹² πλανᾷ, deceive, lead astray. ¹³ μέντοι, yet, however.

¹⁴ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence.

φόβον¹ τῶν Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς² μεσοῦσης,³ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ 14
 ἱερόν, καὶ ἐδίδασκεν. Καὶ ἐθαύμαζον⁴ οἱ Ἰουδαῖοι 15
 λέγοντες, Πῶς οὗτος γράμματα⁵ οἶδεν, μὴ
 μεμαθηκώς;⁶ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, 16
 Ἡ ἐμὴ διδαχὴ⁷ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός
 με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γινώσκεται 17
 περὶ τῆς διδαχῆς,⁷ πότερον⁸ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ἢ ἐγὼ
 ἀπ' ἐμαυτοῦ⁹ λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἐαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν 18
 τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος
 αὐτόν, οὗτος ἀληθής¹⁰ ἐστίν, καὶ ἀδικία¹¹ ἐν αὐτῷ οὐκ
 ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεῖς 19
 ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτείνειαι; 20
 Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε
 ζητεῖ ἀποκτείνειαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 21

¹ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ μεσώω, be in the middle, in the midst. ⁴ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁵ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁶ μαθηθῶ, learn, ascertain. ⁷ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ⁸ πότερος, which of two, whether. ⁹ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹⁰ ἀληθής, true, unconcealed. ¹¹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness.

Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.¹ Διὰ τοῦτο 22

Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν² – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ

Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων – καὶ ἐν

σαββάτῳ περιτέμνετε³ ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν² 23

λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ⁴ ὁ

νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾷτε⁵ ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ⁶

ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν,⁷ ἀλλὰ 24

τὴν δικαίαν κρίσιν⁸ κρίνατε.

Ἐλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,⁹ Οὐχ οὗτός 25

ἐστίν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτείνει; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ¹⁰ 26

λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. Μήποτε¹¹ ἀληθῶς¹²

ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες¹³ ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹² ὁ

χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν¹⁴ ἐστίν: ὁ δὲ 27

χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν¹⁴ ἐστίν. 28

Ἐκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ

¹ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ² περιτομή, ἥς, ἡ, circumcision. ³ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁴ λύω, untie, loose. ⁵ χολᾶω, be angry, am angry with. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ ὄψις, εὖς, ἡ, outward appearance, face. ⁸ κρίσις, εὖς, ἡ, judgment, judging. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² ἀληθῶς, truly, really. ¹³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁴ πόθεν, from where? whence.

λέγων, Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν¹ εἰμί: καὶ ἀπ’
 ἐμαυτοῦ² οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἔστιν ἀληθινὸς³ ὁ πέμψας
 με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ’ 29
 αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός⁴ με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν 30
 αὐτὸν πιάσαι.⁵ Καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν⁶ ἐπ’ αὐτὸν τὴν
 χεῖρα, ὅτι οὐπω⁷ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ 31
 τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ
 χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι⁸ πλείονα σημεῖα τούτων
 ποιήσει ὢν οὗτος ἐποίησεν; Ἦκουσαν οἱ Φαρισαῖοι 32
 τοῦ ὄχλου γογγύζοντος⁹ περὶ αὐτοῦ ταῦτα: καὶ
 ἀπέστειλαν ὑπηρέτας¹⁰ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
 ἵνα πιάσωσιν⁵ αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἦτι μικρὸν 33
 χρόνον μεθ’ ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
 με. Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὐρήσετε: καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ, 34
 ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς 35
 ἑαυτούς, Ποῦ¹² οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ

¹ πόθεν, from where? whence. ² ἐμαυτοῦ, of myself. ³ ἀληθινός, true, genuine. ⁴ κἀκεῖνός, and he, and she. ⁵ πιάζω, take, lay hold of. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ οὐπω, not yet. ⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁹ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹¹ μικρός, small, little. ¹² ποῦ, where?.

εὐρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασποράν¹ τῶν
 Ἑλλήνων² μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς
 Ἑλληνας;² Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπεν, 36
 Ζητήσετε με, καὶ οὐχ εὐρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ,
 ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἔλθεῖν;

Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς³ εἰστίγκει 37
 ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,⁴ ἐρχέσθω
 πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν 38
 ἡ γραφή, ποταμοὶ⁵ ἐκ τῆς κοιλίας⁶ αὐτοῦ ῥέουσιν⁷
 ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος οὗ 39
 ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὐπω⁸
 γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω⁹ ἐδοξάσθη. 40
 Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον
 ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁰ ὁ προφήτης. Ἄλλοι 41
 ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ
 γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ 42

¹ διασπορά, *ās*, ἡ, diaspora, dispersion. ² Ἑλλήν, *hnos*, ὁ, Greek, Hellene. ³ ἑορτή, *hēs*, ἡ, feast, festival. ⁴ διψᾷ, *thirst*, thirst for. ⁵ ποταμός, *oūs*, ὁ, river, stream. ⁶ κοιλία, *as*, ἡ, belly, womb. ⁷ ῥέω, *flow*. ⁸ οὐπω, *not yet*. ⁹ οὐδέπω, *not yet*, still not. ¹⁰ ἀληθῶς, *truly*, really.

γραφῇ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος¹ Δαυίδ, καὶ ἀπὸ
 Βηθλεέμ,² τῆς κώμης³ ὅπου ἦν Δαυίδ, ὁ χριστὸς
 ἔρχεται; Σχίσμα⁴ οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 43
 Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι⁵ αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς
 ἐπέβαλεν⁶ ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται⁷ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ 45
 Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ
 ἡγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται,⁷ Οὐδέποτε 46
 οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. 47
 Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ ὑμεῖς
 πεπλάνησθε;⁹ Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων¹⁰ ἐπίστευσεν 48
 εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; Ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ 49
 μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρατοί¹¹ εἰσιν. Λέγει 50
 Νικόδημος¹² πρὸς αὐτούς – ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς
 αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν – Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν 51

¹ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ² Βηθλεέμ, ἡ, Bethlechem. ³ κώμη, ης, ἡ, village. ⁴ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁵ πιάζω, take, lay hold of. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ πλανᾷω, deceive, lead astray. ¹⁰ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹¹ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ¹² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus.

ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον¹ καὶ
 γινῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ 52
 σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ἐρεύνησον² καὶ ἴδε ὅτι
 προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγγίγερται. Καὶ 53
 ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ:

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.³ 8

Ὁρθρου⁴ δὲ πάλιν παρεγένετο⁵ εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ 2
 λαὸς ἤρχετο: καὶ καθίσας⁶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν 3
 δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν
 γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ⁷ καταληφθεῖσαν:⁸ καὶ στήσαντες
 αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες,⁹ 4
 Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη⁸ ἐπ' αὐτοφώρῳ
 μοιχευομένη.¹⁰ Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν 5
 ἐνετείλατο¹¹ τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι:¹² σὺ οὖν τί
 λέγεις; Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες⁹ αὐτόν, ἵνα 6

¹ πρότερον, formerly, before. ² ἐρευνάω, search diligently. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ⁵ παραγίνομαι, come, arrive. ⁶ καθίζω, seat, sit. ⁷ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁸ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁹ πειράζω, test, tempt. ¹⁰ μοιχεύω, commit adultery. ¹¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹² λιθοβολέω, pelt with stones, stone.

ἔχωσιν κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω² κύψας,³
 τῷ δακτύλῳ⁴ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ
 προσποιούμενος.⁵ Ὡς δὲ ἐπέμενον⁶ ἐρωτῶντες αὐτόν, ⁷
 ἀνακύψας⁷ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος⁸ ὑμῶν,
 πρῶτον ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω ⁸
 κύψας³ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δέ, ἀκούσαντες, καὶ ⁹
 ὑπὸ τῆς συνειδήσεως⁹ ἐλεγχόμενοι,¹⁰ ἐξήρχοντο εἰς
 καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων: καὶ
 κατελείφθη¹¹ μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ
 οὕσα. Ἀνακύψας⁷ δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδένα ¹⁰
 θεασάμενος¹² πλὴν¹³ τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, Ποῦ¹⁴
 εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί¹⁵ σου; Οὐδεὶς σε κατέκρινεν
 ; Ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, κύριε. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ¹¹
 ἐγὼ σε κρίνω: πορεύου καὶ μηκέτι¹⁷ ἀμάρτανε.¹⁸

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²κάτω, down, below. ³κύπτω, bow down, stoop. ⁴δάκτυλος, ου, ό, finger. ⁵προσποιέω, pretend, regard. ⁶ἐπιμένω, continue, remain. ⁷ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁸ἀναμάρτητος, without sin, without blame. ⁹συνειδήσις, εως, ή, conscience. ¹⁰ἐλέγχω, convict, reprove. ¹¹καταλείπω, leave, leave behind. ¹²θεάομαι, look at, behold. ¹³πλὴν, however, but. ¹⁴ποῦ, where?. ¹⁵κατήγορος, ου, ό, accuser, prosecutor. ¹⁶κατακρίνω, condemn. ¹⁷μηκέτι, no longer. ¹⁸ἀμαρτάνω, sin.

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι 12

τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ

περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹ ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. 13

Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σεαυτοῦ²

μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία³ σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.⁴ 14

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Κἂν⁵ ἐγὼ

μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ,⁶ ἀληθής⁴ ἐστιν ἡ μαρτυρία³

μου· ὅτι οἶδα πόθεν⁷ ἦλθον, καὶ ποῦ⁸ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ

οὐκ οἴδατε πόθεν⁷ ἔρχομαι, καὶ ποῦ⁸ ὑπάγω. Ὑμεῖς 15

κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. Καὶ 16

ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις⁹ ἡ ἐμὴ ἀληθής⁴ ἐστιν· ὅτι

μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ 17

ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ¹⁰ γέγραπται ὅτι δύο

ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία³ ἀληθής⁴ ἐστιν. Ἐγὼ εἰμι ὁ 18

μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ,⁶ καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ

πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ⁸ ἐστιν ὁ 19

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² σεαυτοῦ, yourself, of you. ³ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ κἂν, and if, even if. ⁶ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ ποῦ, where?. ⁹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁰ ὑμέτερος, your.

πατήρ σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε
 τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου
 ᾔδειτε ἅν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ 20
 γαζοφυλακίῳ,¹ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδείς
 ἐπίασεν² αὐτόν, ὅτι οὐπω³ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ 21
 ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε·
 ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον 22
 οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι⁴ ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει,
 Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Καὶ εἶπεν 23
 αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω⁵ ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω⁶
 εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμι
 ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι 24
 ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ
 πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
 ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ; Καὶ 25

¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ² πιᾶζω, take, lay hold of. ³ οὐπω, not yet. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ κάτω, down, below. ⁶ ἄνω, up, above.

εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. 26

Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ

πέμψας με ἀληθής¹ ἐστίν, καὶ γὰρ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ,

ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν 27

πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 28

Ὅταν ὑψώσητε² τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε

γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ³ ποιῶ οὐδέν,

ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ: 29

καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν· οὐκ ἀφήκέν με

μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ⁴ αὐτῷ ποιῶ

πάντοτε.⁵ Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ 30

ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ 31

Ἰουδαίους, Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,

ἀληθῶς⁶ μαθηταί μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν 32

ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει⁷ ὑμᾶς. 33

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² ὑψόω, lift up, exalt. ³ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁴ ἀρεστός, pleasing, desirable. ⁵ πάντοτε, always, at all times. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability).

Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα¹ Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ
οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν² πώποτε·³ πῶς σὺ λέγεις ὅτι
Ἐλεύθεροι⁴ γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 34
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν
δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν 35
τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν 36
οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ,⁵ ὄντως⁶ ἐλεύθεροι⁴
ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα¹ Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ 37
με ἀποκτείνειν, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ⁷ ἐν ὑμῖν. 38
Ἐγὼ δ' ἐώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς
οὖν δ' ἐωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. 39
Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ ἡμῶν
Ἀβραάμ ἐστιν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ
Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ 40
ζητεῖτέ με ἀποκτείνειν, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν
ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο

¹ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ² δουλεύω, serve, am a slave. ³ πώποτε, ever yet, any time. ⁴ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁵ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ⁶ ὄντως, really, indeed. ⁷ χωρέω, make room for, hold.

Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ 41
πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ὑμεῖς ἐκ πορνείας¹ οὐ
γεγεννήμεθα: ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. Εἶπεν οὖν 42
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἡγαπᾶτε
ἂν ἐμέ: ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω:² οὐδὲ
γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ³ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με
ἀπέστειλεν. Διὰ τί τὴν λαλιὰν⁴ τὴν ἐμὴν οὐ 43
γινώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκοῦειν τὸν λόγον τὸν
ἐμόν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου⁵ ἐστέ, καὶ 44
τὰς ἐπιθυμίας⁶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.
Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος⁷ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ
ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ.
Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,⁸ ἐκ τῶν ιδίων λαλεῖ: ὅτι
ψεῦστης⁹ ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν 45
ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεῦτέ μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει 46
με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ

¹ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ² ἦκω, I have come, I am present. ³ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁴ λαλιά, ας, ἡ, speech, way of talking. ⁵ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁶ ἐπιθυμία, ας, ἡ, desire, passion. ⁷ ἀνθρωποκτόνος, ου, ὁ, murderer. ⁸ ψεῦδος, ους, τό, lie. ⁹ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ¹⁰ ἐλέγγω, convict, reprove.

πιστεύετε μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ 47
ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ
οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον 48
αὐτῷ, Οὐ καλῶς¹ λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης² εἶ σύ,
καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ 49
δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ³ τὸν πατέρα μου, καὶ
ὑμεῖς ἀτιμάζετέ⁴ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· 50
ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν 51
τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ
θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, 52
Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραάμ
ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις τὸν
λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσῃται⁵ θανάτου εἰς τὸν
αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, 53
ὅστις ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα
σεαυτὸν⁶ σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ 54
δοξάζω ἐμαυτόν,⁷ ἡ δόξα μου οὐδὲν ἐστίν· ἔστιν ὁ

¹ καλῶς, rightly, well. ² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace.

⁵ γεύομαι, taste, experience. ⁶ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁷ ἐμαυτοῦ, of myself.

πατὴρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς
 ἡμῶν ἐστίν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν· ἐγὼ δὲ οἶδα 55
 αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος
 ὑμῶν, ψεύστης·² ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον
 αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἡγαλλιάσατο³ 56
 ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. 57
 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, Πεντήκοντα⁴ ἔτη⁵
 οὐπώ⁶ ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ 58
 Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν⁷ Ἀβραὰμ
 γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ'
 αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,⁸ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
 διελθὼν⁹ διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρήγεν¹⁰ οὕτως.

Καὶ παράγων¹⁰ εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.¹¹ 9

Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες,
 Ῥαββί, τίς ἡμαρτεν,¹² οὗτος ἢ οἱ γονεῖς¹³ αὐτοῦ, ἵνα
 τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε οὗτος 3

¹ ὅμοιος, like, similar. ² ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ³ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁴ πενήκοντα, fifty, 50. ⁵ ἔτος, ους, τό, year. ⁶ οὐπώ, not yet. ⁷ πρὶν, before, formerly. ⁸ κρύπτω, conceal, hide. ⁹ διέρχομαι, cross over, pass through. ¹⁰ παράγω, pass by, depart. ¹¹ γενετή, ἧς, ἡ, birth. ¹² ἡμαρτάνω, sin. ¹³ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent.

ἡμαρτεν¹ οὐτε οἱ γονεῖς² αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ³ τὰ
 ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι⁴ τὰ ἔργα 4
 τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε
 οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.⁴ Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, 5
 φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν⁵ χαμαί,⁶ 6
 καὶ ἐποίησεν πηλὸν⁷ ἐκ τοῦ πτύσματος,⁸ καὶ
 ἐπέχρισεν⁹ τὸν πηλὸν⁷ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ
 τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε νίψαι¹⁰ εἰς τὴν 7
 κολυμβήθραν¹¹ τοῦ Σιλωάμ¹² – ὃ ἐρμηνεύεται,¹³
 Ἀπεσταλμένος. Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,¹⁰ καὶ ἤλθεν
 βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες¹⁴ καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ 8
 πρότερον¹⁵ ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
 καθήμενος καὶ προσαιτῶν;¹⁶ Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός 9
 ἐστίν· ἄλλοι δὲ ὅτι Ὅμοιος¹⁷ αὐτῷ ἐστίν. Ἐκεῖνος
 ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, Πῶς 10
 ἀνεώχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ 11

¹ ἁμαρτάνω, sin. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ φανερώω, reveal, manifest. ⁴ ἐργάζομαι, work, word. ⁵ πτύω, spit. ⁶ χαμαί, on or to the ground. ⁷ πηλός, οὐ, ὁ, clay, mud. ⁸ πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ⁹ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ¹² Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹³ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹⁴ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹⁵ πρότερον, formerly, before. ¹⁶ προσαιτέω, beg. ¹⁷ ὅμοιος, like, similar.

εἶπεν, Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν¹ ἐποίησεν,
καὶ ἐπέχρισέν² μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέν μοι,
Ὑπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν³ τοῦ Σιλωάμ,⁴ καὶ νίψαι.
Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος,⁵ ἀνέβλεψα.⁶ Εἶπον οὖν 12
αὐτῷ, Ποῦ⁷ ἔστιν ἐκεῖνος; Λέγει, Οὐκ οἶδα.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτε⁸ 13
τυφλόν. Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν¹ ἐποίησεν ὁ 14
Ἰησοῦς, καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν 15
οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν.⁶
Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν¹ ἐπέθηκέν⁹ μου ἐπὶ τοὺς
ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,⁵ καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν 16
ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν
παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι
ἔλεγον, Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς¹⁰ τοιαῦτα
σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα¹¹ ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσιν 17
τῷ τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνοιξέν

¹ πηλός, σῦ, ὁ, clay, mud. ² ἐπιχρίω, anoint, spread on. ³ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁴ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁵ νίπτω, wash. ⁶ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ ποτέ, once, at some time. ⁹ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁰ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ¹¹ σχίσμα, τος, τό, tear, division.

σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Προφήτης ἐστίν.

Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι 18

τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν,¹ ἕως ὅτου² ἐφώνησαν³ τοὺς

γονεῖς⁴ αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος,¹ καὶ ἠρώτησαν 19

αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς

λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι⁵ βλέπει; 20

Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς⁴ αὐτοῦ καὶ εἶπον,

Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς

ἐγεννήθη; πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἶδαμεν· ἢ τίς 21

ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν·

αὐτὸς ἡλικίαν⁶ ἔχει· αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ

ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς⁴ αὐτοῦ, ὅτι 22

ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο⁷ οἱ

Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ⁸ χριστόν,

ἁποσυνάγωγος⁹ γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς⁴ αὐτοῦ 23

εἶπον ὅτι Ἠλικίαν⁶ ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. 24

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² ὅτου, until. ³ φωνέω, call, crow. ⁴ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ ἄρτι, now, just now. ⁶ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁷ συντίθηναι, agree, make an agreement. ⁸ ὁμολογέω, confess, profess. ⁹ ἁποσυνάγωγος, expelled from the congregation.

Ἐφώνησαν¹ οὖν ἐκ δευτέρου² τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν
 τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς
 οἶδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός³ ἐστιν. 25
 Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Εἰ ἁμαρτωλός³ ἐστιν,
 οὐκ οἶδα· ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι⁴ βλέπω. Εἶπον 26
 δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἤνοιξέν σου
 τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, 27
 καὶ οὐκ ἠκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; Μὴ καὶ
 ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν⁵ 28
 αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἰ μαθητῆς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ
 Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσῆ 29
 λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν⁶ ἐστίν.
 Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ 30
 τούτῳ θαυμαστόν⁷ ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἶδατε πόθεν⁶
 ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ 31
 ὅτι ἁμαρτωλῶν³ ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις
 θεοσεβῇς⁸ ἤ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.

¹ φωνέω, call, crow. ² δεῦτερος, second. ³ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁴ ἄρτι, now, just now. ⁵ λοιδορέω, abuse, revile. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁸ θεοσεβής, god-fearing, devout.

Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέν τις 32
 ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος 33
 παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν 34
 καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὄλος, καὶ
 σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὐρών 35
 αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ;
 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα 36
 πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ 37
 ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. 38
 Ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 39
 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα¹ ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον
 τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ
 βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν 40
 Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ,
 Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 41

¹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict.

Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε

ὅτι Βλέπομεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας **10**

εἰς τὴν αὐλὴν² τῶν προβάτων,³ ἀλλὰ ἀναβαίνων

ἀλλαχόθεν,⁴ ἐκεῖνος κλέπτης⁵ ἐστὶν καὶ ληστής.⁶ Ὁ δὲ **2**

εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας¹ ποιμὴν⁷ ἐστὶν τῶν

προβάτων.³ Τούτῳ ὁ θυρωρὸς⁸ ἀνοίγει, καὶ τὰ **3**

πρόβατα³ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια

πρόβατα³ καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει⁹ αὐτά. Καὶ **4**

ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα³ ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν¹⁰ αὐτῶν

πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα³ αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι

οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἄλλοτρίῳ¹¹ δὲ οὐ μὴ **5**

ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται¹² ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ

οἶδασιν τῶν ἀλλοτρίων¹¹ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν **6**

παροιμίαν¹³ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ

¹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ² αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁴ ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ⁵ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁶ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ⁷ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ⁸ θυρωρὸς, ου, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁹ ἐξάγω, lead out. ¹⁰ ἐμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹² φεύγω, flee, escape. ¹³ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable.

ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν 7
 ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα¹ τῶν προβάτων.² Πάντες ὅσοι 8
 ἦλθον κλέπται³ εἰσὶν καὶ λησταί:⁴ ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν
 αὐτῶν τὰ πρόβατα.² Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα:¹ δι' ἐμοῦ ἐάν τις 9
 εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ
 ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν⁵ εὐρήσει. Ὁ κλέπτης³ οὐκ 10
 ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ⁶ καὶ θύσῃ⁷ καὶ ἀπολέσῃ: ἐγὼ
 ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν⁸ ἔχωσιν. Ἐγὼ 11
 εἰμι ὁ ποιμὴν⁹ ὁ καλός: ὁ ποιμὴν⁹ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων.² Ὁ μισθωτὸς¹⁰ δέ, 12
 καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν,⁹ οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ πρόβατα² ἴδια,
 θεωρεῖ τὸν λύκον¹¹ ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησιν τὰ
 πρόβατα,² καὶ φεύγει:¹² καὶ ὁ λύκος¹¹ ἀρπάζει¹³ αὐτά,
 καὶ σκορπίζει¹⁴ τὰ πρόβατα.² Ὁ δὲ μισθωτὸς¹⁰ φεύγει,¹² 13

¹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ² πρόβατον, ου, τό, sheep. ³ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁴ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ⁵ νομή, ἡς, ἡ, pasture, spreading. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ μισθωτός, ου, ὁ, hired servant. ¹¹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹² φεύγω, flee, escape. ¹³ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁴ σκορπίζω, scatter, disperse.

ὅτι μισθωτός¹ ἐστίν, καὶ οὐ μέλει² αὐτῷ περὶ τῶν
 προβάτων.³ Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν⁴ ὁ καλός, καὶ γινώσκω 14
 τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς 15
 γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ γινώσκω τὸν πατέρα: καὶ
 τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.⁵ Καὶ 16
 ἄλλα πρόβατα³ ἔχω, ἀ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς⁵ ταύτης:
 ἀκακείνᾳ⁶ με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου
 ἀκούσουσιν: καὶ γενήσεται μία ποίμνη,⁷ εἷς ποιμὴν.⁴ 17
 Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν
 ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει 18
 αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ.⁸
 Ἐξουσίαν ἔχω θείναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν
 λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
 πατρὸς μου.

¹ μισθωτός, οὗ, ὁ, hired servant. ² μέλει, it is a care, it concerns. ³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁴ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd.

⁵ αὐλή, ῆς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ ἀκακείνος, and he, and she. ⁷ ποίμνη, ῆς, ἡ, flock. ⁸ ἐμαυτοῦ, of myself.

Σχίσμα¹ οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς 19
 λόγους τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, 20
 Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται·² τί αὐτοῦ ἀκούετε; 21
 Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν
 δαιμονιζομένου·³ μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν
 ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἑγκαίνια⁴ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν⁵ 22
 ἦν· καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ⁶ 23
 Σολομῶνος.⁷ Ἐκύκλωσαν⁸ οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ 24
 ἔλεγον αὐτῷ, Ἔως πότε⁹ τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ
 σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.¹⁰ Ἀπεκρίθη 25
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε· τὰ
 ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, ταῦτα
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ 26
 ἐστε ἐκ τῶν προβάτων¹¹ τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. 27

¹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ² μαίνομαι, rage, be furious. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ ἑγκαίνια, ὠν, τό, festival of rededication, renewal. ⁵ χειμὼν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ⁶ στοᾷ, ᾤς, ἡ, portico, colonnade. ⁷ Σολομῶν, ὠνος, ὁ, Solomon. ⁸ κυκλώω, encircle, surround. ⁹ πότε, when? at what time? ¹⁰ παρρησία, ἀς, ἡ, boldness, confidence. ¹¹ πρόβατον, οὐ, τό, sheep.

Τὰ πρόβατα¹ τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ
 γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι: κἀγὼ ζωὴν 28
 αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς: καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν
 αἰῶνα, καὶ οὐχ ἀρπάσει² τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ 29
 πατὴρ μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν: καὶ
 οὐδεὶς δύναται ἀρπάξειν² ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς
 μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. Ἐβάστασαν³ οὖν 30
 πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν⁴ αὐτόν. 32
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα⁵
 ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρὸς μου: διὰ ποῖον⁶ αὐτῶν ἔργον
 λιθάξετέ⁴ με; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, 33
 Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν⁴ σε, ἀλλὰ περὶ
 βλασφημίας,⁷ καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν⁸
 θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἔστιν 34
 γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε; 35
 Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ

¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ² ἀρπάζω, seize, snatch. ³ βαστάζω, bear, carry. ⁴ λιθάζω, throw stones, stone. ⁵ δείκνυμι, show, point out. ⁶ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you.

ἐγένετο – καὶ οὐ δύναται λυθῆναι¹ ἡ γραφή – ὃν ὁ 36

πατὴρ ἡγίασεν² καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς

λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς,³ ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι;

Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι: 37

εἰ δὲ ποιῶ, κἂν⁴ ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις 38

πιστεύσατε: ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσῃτε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ

πατὴρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν 39

πιάσαι:⁵ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν⁶ τοῦ Ἰορδάνου⁷ εἰς τὸν τόπον 40

ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων: καὶ ἔμεινεν

ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι 41

Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν: πάντα δὲ ὅσα

εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ⁸ ἦν. Καὶ 42

ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

¹ λύω, untie, loose. ² ἁγιάζω, make holy, consecrate. ³ βλασφημέω, revile, blaspheme. ⁴ κἂν, and if, even if. ⁵ πιάζω, take, lay hold of. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν¹ Λάζαρος² ἀπὸ Βηθανίας,³ ἐκ τῆς **11**

κώμης⁴ Μαρίας καὶ Μάρθας⁵ τῆς ἀδελφῆς⁶ αὐτῆς. **2**

Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα⁷ τὸν κύριον μύρω,⁸ καὶ

ἐκμάσσω⁹ τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν¹⁰ αὐτῆς, ἥς ὁ

ἀδελφὸς Λάζαρος² ἡσθένει.¹ Ἀπέστειλαν οὖν αἱ **3**

ἀδελφαὶ⁶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς¹¹

ἀσθενεῖ.¹ Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Αὕτη ἡ **4**

ἀσθένεια¹² οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς

δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. **5**

Ἦγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν⁵ καὶ τὴν ἀδελφὴν⁶

αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.² Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ,¹ **6**

τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. Ἔπειτα¹³ **7**

μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν

Ἰουδαίαν¹⁴ πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ραββί, **8**

νῦν ἐξήτουν σε λιθάσαι¹⁵ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν

ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν **9**

¹ ἀσθενέω, be weak, sick. ² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁶ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁰ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹³ ἔπειτα, then, after this. ¹⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁵ λιθάζω, throw stones, stone.

ὥραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ
 προσκόπτει,¹ ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. 10
 Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει,¹ ὅτι τὸ
 φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο 11
 λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος² ὁ φίλος³ ἡμῶν κεκοίμηται.⁴
 ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁵ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,⁴ σωθήσεται. 13
 Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: ἐκεῖνοι
 δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως⁶ τοῦ ὕπνου⁷ λέγει. 14
 Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ,⁸ Λάζαρος²
 ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ 15
 ἤμην ἐκεῖ: ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν 16
 Θωμᾶς,⁹ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,¹⁰ τοῖς συμμαθηταῖς,¹¹
 Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

¹ προσκόπτω, strike against, stumble. ² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁵ ἐξυπνίζω, wake up, arouse. ⁶ κοίμησις, εως, ἡ, sleep, resting. ⁷ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁸ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹¹ συμμαθητής, οῦ, ὁ, fellow disciple.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὔρεν αὐτὸν τέσσαρας¹ ἡμέρας ἤδη 17
 ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.² Ἦν δὲ ἡ Βηθανία³ ἐγγὺς⁴ τῶν 18
 Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων⁵ δεκαπέντε·⁶ καὶ 19
 πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ
 Μάρθαν⁷ καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται⁸ αὐτάς
 περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα,⁷ ὡς ἤκουσεν 20
 ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν⁹ αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ
 οἴκῳ ἐκαθέζετο.¹⁰ Εἶπεν οὖν Μάρθα⁷ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 21
 Κύριε, εἰ ἤς ᾧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.¹¹ 22
 Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει
 σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ 23
 ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα,⁷ Οἶδα ὅτι 24
 ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει¹² ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 25
 Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις¹² καὶ ἡ
 ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἂν¹³ ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ 26
 πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν

¹ τέσσαρες, four, 4. ² μνημείον, ου, τό, tomb, monument. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ ἐγγύς, near. ⁵ στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ⁶ δεκαπέντε, fifteen, 15. ⁷ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁸ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹¹ θνήσκω, die, am dying. ¹² ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ¹³ καὶ, and if, even if.

αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ, Ναί,¹ κύριε: 27
 ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ
 εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα 28
 ἀπῆλθεν, καὶ ἐφώνησεν² Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν³ αὐτῆς
 λάθρα,⁴ εἰποῦσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν⁵ καὶ φωνεῖ²
 σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ⁶ καὶ ἔρχεται 29
 πρὸς αὐτόν. Οὐπω⁷ δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 30
 κώμην,⁸ ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπῆντησεν⁹ αὐτῷ ἡ
 Μάρθα.¹⁰ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ 31
 οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι¹¹ αὐτήν, ἰδόντες τὴν
 Μαρίαν ὅτι ταχέως¹² ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν,
 ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι Ὑπάγει εἰς τὸ
 μνημεῖον,¹³ ἵνα κλαύσῃ¹⁴ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία, ὡς 32
 ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ¹⁵
 εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς ὥδε, οὐκ
 ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν 33

¹ ναί, yes, truly. ² φωνέω, call, crow. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ λάθρα, secretly. ⁵ πάρεμι, be present, have arrived. ⁶ ταχύ, quickly, speedily. ⁷ οὐπω, not yet. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹¹ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹² ταχέως, quickly, soon. ¹³ μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ¹⁴ κλαίω, weep, weep for. ¹⁵ αὐτοῦ, there, here.

αὐτὴν κλαίουσαν,¹ καὶ τοὺς συνελθόντας² αὐτῇ
 Ἰουδαίους κλαίοντας,¹ ἐνεβριμήσατο³ τῷ πνεύματι,
 καὶ ἐτάραξεν⁴ ἑαυτόν, καὶ εἶπεν, Πού⁵ θεθείκατε 34
 αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. 35
 Ἐδάκρυσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς. Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε 36
 πῶς ἐφίλει⁷ αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Οὐκ 37
 ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ,
 ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν 38
 ἐμβριμώμενος³ ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.⁸
 Ἦν δὲ σπήλαιον,⁹ καὶ λίθος ἐπέκειτο¹⁰ ἐπ' αὐτῷ. 39
 Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ
 ἀδελφή¹¹ τοῦ τεθνηκότος¹² Μάρθα,¹³ Κύριε, ἤδη ὄζει·¹⁴
 τεταρταῖος¹⁵ γάρ ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ 40
 εἰπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; 41
 Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ¹⁶ ἦν ὁ τεθνηκώς¹² κείμενος.¹⁷
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω,¹⁸ καὶ εἶπεν,

¹ κλαίω, weep, weep for. ² συνέρχομαι, come together, come or go with. ³ ἐμβριμάσμαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁴ ταράσσω, trouble, agitate. ⁵ πού, where?. ⁶ δακρύω, weep, shed tears. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ⁹ σπήλαιον, οὐ, τό, cave, den. ¹⁰ ἐπικείμεαι, lie on, lie upon. ¹¹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹² θνήσκω, die, am dying. ¹³ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁴ ὀζω, (emit a) smell, give off an odor. ¹⁵ τεταρταῖος, happening on the fourth day. ¹⁶ οὗ, where, when. ¹⁷ κείμεαι, lie, be laid. ¹⁸ ἄνω, up, above.

Πάτερ, εὐχαριστῶ¹ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ 42
 ἤδιν ὅτι πάντοτέ² μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον
 τὸν περιστῶτα³ εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με
 ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ 43
 ἐκραύγασεν,⁴ Λάζαρε,⁵ δεῦρο⁶ ἔξω. Καὶ ἐξηλθεν ὁ 44
 τεθνηκώς,⁷ δεδεμένος⁸ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας
 κειρίαις,⁹ καὶ ἡ ὄψις¹⁰ αὐτοῦ σουδαρίῳ¹¹ περιεδέδετο.¹²
 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε¹³ αὐτόν, καὶ ἄφετε
 ὑπάγειν.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν 45
 Μαρίαν καὶ θεασάμενοι¹⁴ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
 ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπηλθον 46
 πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ
 Ἰησοῦς.

¹ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ² πάντοτε, always, at all times. ³ περιῆσθαι, stand around, avoid. ⁴ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁵ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁶ δεῦρο, until now, come here! ⁷ θνήσκω, die, am dying. ⁸ δέω, bind, tie. ⁹ κειρίαι, ας, ἡ, binding material, wrappings. ¹⁰ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ¹¹ σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹² περιδέω, bind, wrap around. ¹³ λύω, untie, loose. ¹⁴ θεάομαι, look at, behold.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,¹ 47

καὶ ἔλεγον, Τί ποιοῦμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος

πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφώμεν αὐτὸν οὕτως,² 48

πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν: καὶ ἐλεύσονται οἱ

Ῥωμαῖοι³ καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ

ἔθνος. Εἰς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας,⁴ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ 49

ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε

οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε⁶ ὅτι συμφέρει⁷ ἡμῖν ἵνα εἰς 50

ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ

ἔθνος ἀπόλῃται. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἐαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ 51

ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, προεφήτευσεν⁸

ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ 52

οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ

θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα⁹ συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' 53

ἐκεῖνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο¹⁰ ἵνα

ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² οὕτως, thus, so. ³ Ῥωμαῖος, ου, ὁ, Roman, Roman citizen. ⁴ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁵ ἐνιαυτός, οὗ, ὁ, year. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁰ συμβουλεύω, plot, advise.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι¹ παρρησίᾳ² περιεπάτει ἐν τοῖς 54

Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν³ εἰς τὴν χώραν⁴

ἐγγύς⁵ τῆς ἐρήμου,⁶ εἰς Ἐφραῖμ⁷ λεγομένην πόλιν,

κακεῖ⁸ διέτριβεν⁹ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ 55

ἐγγύς⁵ τὸ Πάσχα¹⁰ τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν

πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας⁴ πρὸ¹¹ τοῦ

Πάσχα,¹⁰ ἵνα ἀγνίσωσιν¹² αὐτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν 56

Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ

ἐστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν; Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν

ἐορτήν;¹³ Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 57

Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ¹⁴ ἐστίν,

μηνύσῃ,¹⁵ ὅπως πιάσωσιν¹⁶ αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ¹¹ ἑξ¹⁷ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα¹⁰ ἦλθεν εἰς 12

Βηθανίαν,¹⁸ ὅπου ἦν Λάζαρος¹⁹ ὁ τεθνηκώς,²⁰ ὃν

ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον²¹ ἐκεῖ, 2

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁴ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁵ ἐγγύς, near. ⁶ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁷ Ἐφραῖμ, ὁ, Ephraim. ⁸ κακεῖ, and there. ⁹ διατριβῶ, continue, tarry. ¹⁰ πᾶσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ πρὸ, before (gen), before. ¹² ἀγνίζω, purify, cleanse. ¹³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁴ ποῦ, where?. ¹⁵ μηνύω, make known, report. ¹⁶ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁷ ἑξ, six, 6. ¹⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ²⁰ θνήσκω, die, am dying. ²¹ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner.

καὶ ἡ Μάρθα¹ διηκόνει·² ὁ δὲ Λάζαρος³ εἷς ἦν τῶν
ἀνακειμένων⁴ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα ³
λίτραν⁵ μύρου⁶ νάρδου⁷ πιστικῆς⁸ πολυτίμου,⁹
ἤλειψεν¹⁰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν¹¹ ταῖς
θριξίν¹² αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη
ἐκ τῆς ὁσμῆς¹³ τοῦ μύρου.⁶ Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν ⁴
μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας¹⁴ Σίμωνος Ἰσκαριώτης,¹⁵ ὁ
μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον⁶ ⁵
οὐκ ἐπράθη¹⁶ τριακοσίων¹⁷ δηναρίων,¹⁸ καὶ ἐδόθη
πτωχοῖς;¹⁹ Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν¹⁹ ⁶
ἔμελεν²⁰ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης²¹ ἦν, καὶ τὸ
γλωσσόκομον²² εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.²³ ⁷
Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
ἐνταφιασμοῦ²⁴ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς¹⁹ ⁸
γὰρ πάντοτε²⁵ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε²⁵

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² διακονέω, serve, minister. ³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ⁶ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁷ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ⁸ πιστικός, genuine, pure. ⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁰ ἀλείφω, anoint. ¹¹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ¹⁴ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁶ πιπράσκω, sell. ¹⁷ τριακόσιοι, three hundred, 300. ¹⁸ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁹ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ²⁰ μέλει, it is a care, it concerns. ²¹ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ²² γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ²³ βαστάζω, bear, carry. ²⁴ ἐνταφιασμός, ου, ὁ, preparation for burial, burial. ²⁵ πάντοτε, always, at all times.

ἔχετε.

Ἔγνων οὖν ὄχλος πολλὸς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· 9

καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν

Λάζαρον¹ ἴδωσιν, ὃν ἠγείρεν ἐκ νεκρῶν. 10

Ἐβουλευσάντο² δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον¹

ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν 11

Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον³ ὄχλος πολλὸς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,⁴ 12

ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, 13

ἔλαβον τὰ βαῖτα⁵ τῶν φοινίκων,⁶ καὶ ἐξῆλθον εἰς

ὑπάντησιν⁷ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά·⁸

εὐλογημένος⁹ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου,

βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Εὐρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄνᾱριον,¹⁰ 14

ἐκάθισεν¹¹ ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστίν γεγραμμένον, Μὴ 15

φοβοῦ, θύγατερ¹² Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται,

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² βουλεύω, deliberate, take counsel. ³ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ βαῖτον, ου, τό, palm branch. ⁶ φοῖνιξ, ὁ, palm tree, palm branch. ⁷ ὑπάντησις, εως, ἡ, going to meet, meeting. ⁸ ὦσαννά, hosanna. ⁹ εὐλογέω, bless. ¹⁰ ὄνᾱριον, ου, τό, young donkey, young ass. ¹¹ καθίζω, seat, sit. ¹² θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter.

καθήμενος ἐπὶ πῶλον¹ ὄνου.² Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν 16

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη

Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν³ ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ

γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει 17

οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον⁴

ἐφώνησεν⁵ ἐκ τοῦ μνημείου,⁶ καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ

νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπῆντησεν⁷ αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι 18

ἤκουσεν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν 19

Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ

ὠφελεῖτε⁸ οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω⁹ αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

Ἦσαν δὲ τινες Ἑλλήνες¹⁰ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα 20

προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ·¹¹ οὗτοι οὖν προσῆλθον 21

Φιλίππῳ¹² τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ¹³ τῆς Γαλιλαίας, καὶ

ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν

ιδεῖν. Ἐρχεται Φίλιππος¹² καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ·¹⁴ καὶ 22

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ³ μιννήσκομαι, remember, recall. ⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵ φωνέω, call, crow. ⁶ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁷ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰ Ἑλλήν, ηνος, ὁ, Greek, Hellene. ¹¹ ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ¹² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹³ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

πάλιν Ἀνδρέας¹ καὶ Φίλιππος² λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ 23

δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα

ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 24

ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος³ τοῦ σίτου⁴ πεσὼν εἰς τὴν γῆν

ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν

καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν⁵ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει 25

αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν⁶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ

τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει⁷ αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ 26

διακονῇ⁸ τις, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ,

ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος⁹ ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ

διακονῇ,⁸ τιμήσει¹⁰ αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχὴ μου 27

τετάρακται·¹¹ καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς

ὥρας ταύτης. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν

ταύτην. Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν 28

φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω.

Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν¹² 29

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁴ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ φυλάσσω, guard, keep. ⁸ διακονέω, serve, minister. ⁹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁰ τιμάω, honor, value at a price. ¹¹ ταρασσω, trouble, agitate. ¹² βροντή, ους, ἡ, thunder.

γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. 30

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ

γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις¹ ἐστὶν τοῦ κόσμου 31

τούτου· νῦν ὁ ἄρχων² τοῦ κόσμου τούτου

ἐκβληθήσεται ἔξω. Καγὼ ἐὰν ὑψωθῶ³ ἐκ τῆς γῆς, 32

πάντας ἐλκύσω⁴ πρὸς ἐμαυτόν.⁵ Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, 33

σημαίνων⁶ ποίῳ⁷ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν. 34

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ

νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ

λέγεις, Δεῖ ὑψωθῆναι³ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς

ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ 35

Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν⁸ χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν.

Περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία⁹ ὑμᾶς

καταλάβῃ·¹⁰ καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ⁹ οὐκ οἶδεν

ποῦ¹¹ ὑπάγει. Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, 36

ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.

¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ² ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ³ ὑψώω, lift up, exalt. ⁴ ἐλκύω, drag, draw. ⁵ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁶ σημαίνω, indicate, signify. ⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸ μικρός, small, little. ⁹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁰ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹¹ ποῦ, where?.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη¹ ἀπ'
 αὐτῶν. Τοσαῦτα² δὲ αὐτοῦ σημεία πεποιηκότος 37
 ἔμπροσθεν³ αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν: ἵνα ὁ 38
 λόγος Ἡσαΐου⁴ τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν,
 Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ⁵ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίον⁶
 κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;⁷ Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο 39
 πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας,⁴ Τετύφλωκεν⁸ 40
 αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν⁹ αὐτῶν τὴν
 καρδίαν: ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν
 τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσιν,¹¹ καὶ ἰάσωμαι¹² αὐτούς. 41
 Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας,⁴ ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. Ὅμως¹³ μέντοι¹⁴ καὶ ἐκ τῶν 42
 ἀρχόντων¹⁵ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν: ἀλλὰ διὰ
 τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,¹⁶ ἵνα μὴ
 ἀποσυνάγωγοι¹⁷ γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν 43
 τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἥπερ¹⁸ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² τοσούτος, so great, so much. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ βραχίον, ονος, ὁ, arm, strength. ⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁸ τυφλώ, blind, make blind. ⁹ παρώ, harden, render callous. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ ὅμως, yet, nevertheless. ¹⁴ μέντοι, yet, however. ¹⁵ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁷ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁸ ἥπερ, than.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ 44
 πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ 45
 θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. Ἐγὼ φῶς εἰς 46
 τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν
 τῇ σκοτίᾳ¹ μὴ μείνη. Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν 47
 ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ
 γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν
 κόσμον. Ὁ ἀθετῶν² ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά 48
 μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα,
 ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ 49
 ἑμαυτοῦ³ οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ,
 αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ 50
 οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν· ἃ οὖν
 λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως⁴ λαλῶ.

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² ἀθετέω, reject, annul. ³ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁴ οὕτως, thus, so.

Πρὸ¹ δὲ τῆς ἑορτῆς² τοῦ Πάσχα,³ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι **13**

ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ⁴ ἐκ τοῦ κόσμου

τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς

ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος⁵ ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ **2**

δείπνου⁶ γενομένου, τοῦ διαβόλου⁷ ἤδη βεβληκότος

εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα⁸ Σίμωνος Ἰσκαριώτου⁹ ἵνα

αὐτὸν παραδῶ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν **3**

αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν

καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου,⁶ **4**

καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον¹⁰ διέζωσεν¹¹

ἑαυτόν. Εἶτα¹² βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,¹³ καὶ **5**

ῥῥατο νίπτειν¹⁴ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ

ἐκμάσσειν¹⁵ τῷ λεντίῳ¹⁰ ᾧ ἦν διεζωσμένος.¹¹ Ἔρχεται **6**

οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,

Κύριε, σὺ μου νίπτεις¹⁴ τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς **7**

καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,¹⁶

¹ πρὸ, before (gen), before. ² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁶ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁷ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁸ Ιούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁰ λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ¹¹ διαζώννυμι, gird about, put on. ¹² εἶτα, then, thereafter. ¹³ νιπτῆρ, ἥρος, ὁ, wash basin, basin. ¹⁴ νίπτω, wash. ¹⁵ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁶ ἄρτι, now, just now.

γνώση δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ ⁸

νίψης¹ τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ

ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω¹ σε, οὐκ ἔχεις μέρος² μετ' ἐμοῦ.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας ⁹

μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. ¹⁰

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος³ οὐ χρειάν⁴ ἔχει ἢ

τοὺς πόδας νίψασθαι,¹ ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς⁵ ὅλος· καὶ

ὕμεις καθαροί⁵ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει γὰρ τὸν ¹¹

παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν, Οὐχὶ πάντες

καθαροί⁵ ἐστε.

Ὅτε οὖν ἔνιψεν¹ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ ¹²

ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπесὼν⁶ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς,

Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς φωνεῖτέ⁷ με, Ὁ ¹³

διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς⁸ λέγετε, εἰμὶ

γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα¹ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ¹⁴

ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε⁹ ἀλλήλων νίπτειν¹

¹ νίπτω, wash. ² μέρος, ους, τό, part, portion. ³ λούω, bathe, wash. ⁴ χρειά, ας, ἦ, need, necessity. ⁵ καθαρός, clean, pure. ⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁷ φωνέω, call, crow. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ ὀφείλω, owe, ought.

τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα¹ γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς 15
 ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 16
 ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ,
 οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ 17
 ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. Οὐ περὶ 18
 πάντων ὑμῶν λέγω: ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην:² ἀλλ'
 ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων³ μετ' ἐμοῦ τὸν
 ἄρτον ἐπῆρεν⁴ ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν⁵ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι⁶ 19
 λέγω ὑμῖν πρὸ⁷ τοῦ γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται,
 πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ 20
 λαμβάνων ἐὰν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει: ὁ δὲ ἐμὲ
 λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη⁸ τῷ πνεύματι, καὶ 21
 ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς
 ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἐβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ 22
 μαθηταί, ἀπορούμενοι⁹ περὶ τίνας λέγει. Ἦν δὲ 23

¹ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ τρώγω, gnaw, crunch. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ πτέρνα, ης, ἡ, heel. ⁶ ἄρτι, now, just now. ⁷ πρό, before (gen), before. ⁸ ταράσσω, trouble, agitate. ⁹ ἀπορέω, be at a loss, be perplexed.

ἀνακειμένους¹ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ²
 τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει³ οὖν τούτῳ 24
 Σίμων Πέτρος πυθέσθαι⁴ τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. 25
 Ἐπιπεσὼν⁵ δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στήθος⁶ τοῦ Ἰησοῦ,
 λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, 26
 Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάψας⁷ τὸ ψωμίον⁸ ἐπιδώσω.⁹
 Καὶ ἐμβάψας¹⁰ τὸ ψωμίον,⁸ δίδωσιν Ἰούδᾳ¹¹ Σίμωνος
 Ἰσκαριώτη.¹² Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον,⁸ τότε εἰσῆλθεν εἰς 27
 ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς.¹³ Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ
 ποιεῖς, ποιήσον τάχιον.¹⁴ Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν 28
 ἀνακειμένων¹ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, 29
 ἐπεὶ¹⁵ τὸ γλωσσόκομον¹⁶ εἶχεν ὁ Ἰούδας,¹¹ ὅτι λέγει
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον¹⁷ ὧν χρεῖαν¹⁸ ἔχομεν εἰς τὴν
 ἑορτήν·¹⁹ ἢ τοῖς πτωχοῖς²⁰ ἵνα τι δῶ. Λαβὼν οὖν τὸ 30
 ψωμίον⁸ ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ.

¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ² κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ³ νεύω, nod, beckon (as a sign). ⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁵ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁶ στήθος, ους, τό, breast, chest. ⁷ βάπτω, dip, dye. ⁸ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹³ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ¹⁴ τάχιον, more swiftly. ¹⁵ ἐπεὶ, when, since. ¹⁶ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ¹⁷ ἀγοράζω, buy. ¹⁸ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ²⁰ πτωχός, poor, poor man (as a noun).

Ὅτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ 31
 ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς 32
 ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ,
 καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,¹ ἔτι μικρόν² μεθ' 33
 ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς
 Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
 ἔλθειν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.³ Ἐντολήν καινὴν⁴ δίδωμι 34
 ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους: καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς,
 ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ 35
 γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην
 ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ⁵ ὑπάγεις; 36
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι
 μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὅστερον⁶ δὲ ἀκολουθήσεις μοι. 37
 Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι
 ἀκολουθῆσαι ἄρτι;³ Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. 38

¹ τεκνίον, ου, τό, little child. ² μικρός, small, little. ³ ἄρτι, now, just now. ⁴ καινός, new, fresh. ⁵ ποῦ, where? ⁶ ὅστερον, lastly, afterward.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ
θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ¹
φωνήσῃ² ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ³ με τρίς.⁴

Μὴ ταρασσέσθω⁵ ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, **14**
καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου **2**
μοναί⁶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν·
Πορεύομαι ἐτοιμάσαι⁷ τόπον ὑμῖν. Καὶ ἔὰν πορευθῶ, **3**
ἐτοιμάσω⁸ ὑμῖν τόπον· πάλιν ἔρχομαι καὶ
παραλήψομαι⁹ ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν,¹⁰ ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ,
καὶ ὑμεῖς ᾗτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν **4**
ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς,¹¹ Κύριε, οὐκ οἶδαμεν **5**
ποῦ¹² ὑπάγεις· καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; **6**
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια
καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι’
ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε **7**

¹ ἀλέκτωρ, oros, ὄ, rooster, cock. ² φωνέω, call, crow. ³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ταρασσω, trouble, agitate. ⁶ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁷ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁸ ἐτοιμάζω, I will prepare, I will make ready. ⁹ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁰ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹¹ Θωμᾶς, ἁ, ὁ, Thomas. ¹² ποῦ, where?.

ἄν: καὶ ἀπ' ἄρτι¹ γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἐωράκατε
 αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,² Κύριε, δείξον³ ἡμῖν τὸν 8
 πατέρα, καὶ ἀρκεῖ⁴ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 9
 Τοσοῦτον⁵ χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με,
 Φίλιππε;² Ὁ ἐωρακὼς ἐμέ, ἐώρακεν τὸν πατέρα: καὶ
 πῶς σὺ λέγεις, Δείξον³ ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις 10
 ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν; Τὰ
 ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ⁶ οὐ λαλῶ: ὁ δὲ
 πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. 11
 Πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν
 ἐμοί: εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι. Ἀμὴν 12
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ
 ποιῶ καὶ ἐκεῖνος⁷ ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει:
 ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. Καὶ ὅ τι ἂν 13
 αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα
 δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν τῷ 14
 ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς 15

¹ ἄρτι, now, just now. ² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ³ δείκνυμι, show, point out. ⁴ ἀρκέω, assist, suffice. ⁵ τοσοῦτος, so great, so much. ⁶ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁷ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she.

ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν 16
πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον¹ δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη
μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ 17
κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ
γινώσκει αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ'
ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς 18
ὀρφανούς·² ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν³ καὶ ὁ 19
κόσμος με οὐκέτι⁴ θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι
ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ 20
γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν
ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ 21
τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν
με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου· καὶ ἐγὼ
ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω⁵ αὐτῷ ἑμαυτόν.⁶ Λέγει 22
αὐτῷ Ἰούδας,⁷ οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,⁸ Κύριε, καὶ τί
γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν⁹ σεαυτόν,⁹ καὶ

¹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ² ὀρφανός, orphan, bereaved. ³ μικρός, small, little. ⁴ οὐκέτι, no longer, no more. ⁵ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁶ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁸ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁹ σεαυτοῦ, yourself, of you.

οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, 23

Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ
πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν
ἐλευσόμεθα, καὶ μονήν¹ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ 24
ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ: καὶ ὁ λόγος ὃν
ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με
πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ 25

παρακλήτος,² τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ
ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ
ὑπομνήσει³ ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφήμι 27
ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν: οὐ καθὼς ὁ
κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω⁴
ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω.⁵ Ἦκούσατε ὅτι ἐγὼ 28
εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ
ἡγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς

¹ μονή, ἧς, ἡ, dwelling-place, abode. ² παρακλήτος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ὑπομνήσκω, remind, remember. ⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ⁵ δειλιάω, be cowardly, fearful.

τὸν πατέρα: ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μου ἔστιν. Καὶ 29

νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν¹ γενέσθαι: ἵνα, ὅταν γένηται,

πιστεύσητε. Οὐκέτι² πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν: 30

ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων,³ καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει

οὐδέν: ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, 31

καὶ καθὼς ἐνετείλατό⁴ μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ.

Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.⁵

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος⁶ ἡ ἀληθινή,⁷ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 15

γεωργός⁸ ἔστιν. Πᾶν κλήμα⁹ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, 2

αἶρει αὐτό: καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει¹⁰ αὐτό,

ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη ὑμεῖς καθαροί¹¹ ἐστε 3

διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοί, 4

καὶ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλήμα⁹ οὐ δύναται καρπὸν

φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,⁶ οὕτως

οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ 5

ἄμπελος,⁶ ὑμεῖς τὰ κλήματα.⁹ Ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐν

¹ πρὶν, before, formerly. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁶ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁷ ἀληθινός, true, genuine. ⁸ γεωργός, ου, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁹ κλήμα, τος, τό, vine branch, branch. ¹⁰ καθαίρω, make clean, clear. ¹¹ καθαρός, clean, pure.

ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς¹ ἐμοῦ
 οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μὴ τις μείνῃ ἐν ἐμοί, 6
 ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλήμα,² καὶ ἐξηράνθη,³ καὶ
 συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ
 καίεται.⁴ Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν 7
 ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται
 ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν 8
 πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς 9
 ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μένате
 ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, 10
 μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ
 πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. 11
 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ,
 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ 12
 ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. 13
 Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων⁵ αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι⁵ 14

¹χωρίς, separate, apart from (gen). ²κλήμα, τος, τό, vine branch, branch. ³ξηραίνω, dry up, parch. ⁴καίω, burn, ignite. ⁵φίλος, ου, ὁ, loving, friend.

μου ἐστέ, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι¹ ὑμῖν. 15

Οὐκέτι² ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί
ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἵρηκα φίλους,³ ὅτι
πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισά⁴ ὑμῖν.

Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,⁵ ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην⁵ 16

ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν

φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη· ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε

τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα 17

ἐντέλλομαι¹ ὑμῖν, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος 18

ὑμᾶς μισεῖ,⁶ γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν

μεμίσηκεν.⁶ Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ 19

ἴδιον ἐφίλει·⁷ ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ

ἐξελεξάμην⁵ ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ⁶

ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε⁸ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον 20

ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μεῖζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ

ἐμὲ ἐδίωξαν,⁹ καὶ ὑμᾶς διώξουσιν·⁹ εἰ τὸν λόγον μου

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ γνωρίζω, make known, declare. ⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁶ μισέω, hate, detest. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ διώκω, pursue, persecute.

ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον¹ τηρήσουσιν. Ἀλλὰ 21
ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι
οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ 22
ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν
οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν,³ 23
καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.³ Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν 24
αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον·
νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν³ καὶ ἐμὲ καὶ
τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ 25
γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν³ με
δωρεάν.⁴

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,⁵ ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ 26
τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ
πατρὸς ἐκπορεύεται,⁶ ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ: 27
καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

¹ ὑμέτερος, your. ² πρόφασις, εἰς, ἡ, pretense, pretext. ³ μισέω, hate, detest. ⁴ δωρεάν, without cost, without cause. ⁵ παράκλητος, οὐ, ὁ, helper, advocate. ⁶ ἐκπορεύομαι, go out, come out.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.¹ **16**

Ἀποσυναγώγους² ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα,

ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρεῖαν³

προσφέρειν⁴ τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ **3**

ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα **4**

ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε⁵ αὐτῶν, ὅτι

ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι

μεθ' ὑμῶν ἦμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμπσαντά **5**

με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἔρωτᾷ με, Ποῦ⁶ ὑπάγεις; Ἀλλ' **6**

ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη⁷ πεπλήρωκεν ὑμῶν

τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν: **7**

συμφέρει⁸ ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω: ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ

ἀπέλθω, ὁ παράκλητος⁹ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς: ἐὰν

δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν **8**

ἐκεῖνος ἐλέγξει¹⁰ τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ

δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως:¹¹ περὶ ἁμαρτίας μέν, **9**

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ³ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ ποῦ, where?. ⁷ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁸ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ¹⁰ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging.

ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι 10
 πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι¹ θεωρεῖτέ με: 11
 περὶ δὲ κρίσεως,² ὅτι ὁ ἄρχων³ τοῦ κόσμου τούτου
 κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ 12
 δύνασθε βαστάζειν⁴ ἄρτι.⁵ Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ 13
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει⁶ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν
 ἀλήθειαν: οὐ γὰρ λαλήσει ἅφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν
 ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ⁷ ὑμῖν. 14
 Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ
 ἀναγγελεῖ⁷ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν: 15
 διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ
 ἀναγγελεῖ⁷ ὑμῖν. Μικρὸν⁸ καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ 16
 πάλιν μικρὸν⁸ καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν
 πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς 17
 ἀλλήλους, Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν⁸ καὶ
 οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν⁸ καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ
 ὅτι Ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν, Τοῦτο 18

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² κρίσις, εως, ἦ, judgment, judging. ³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ ἄρτι, now, just now. ⁶ ὁδηγέω, lead, guide. ⁷ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁸ μικρός, small, little.

τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν;¹ Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ. 19

Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ

εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι

εἶπον, Μικρὸν¹ καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν¹

καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε² 20

καὶ θρηνήσετε³ ὑμεῖς, ὃ δὲ κόσμος χαρήσεται: ὑμεῖς δὲ

λυπηθήσεσθε,⁴ ἀλλ' ἡ λύπη⁵ ὑμῶν εἰς χαρὰν

γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκῃ⁶ λύπην⁵ ἔχει, ὅτι ἤλθεν 21

ἡ ὥρα αὐτῆς: ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι⁷

μνημονεύει⁸ τῆς θλίψεως,⁹ διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη

ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην⁵ μὲν 22

νῦν ἔχετε: πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν

ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν. 23

Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν

πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως ἄρτι¹⁰ 24

¹ μικρός, small, little. ² κλαίω, weep, weep for. ³ θρηνέω, lament, mourn. ⁴ λυπέω, grieve, pain. ⁵ λύπη, γς, ἡ, pain, grief. ⁶ τίκτω, give birth to, bear. ⁷ οὐκέτι, no longer, no more. ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁰ ἄρτι, now, just now.

οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου: αἰτεῖτε, καὶ
λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις¹ λελάληκα ὑμῖν: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα 25
ὅτε οὐκέτι² ἐν παροιμίαις¹ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
παρρησίᾳ³ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελω⁴ ὑμῖν. Ἐν 26
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε: καὶ οὐ
λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν: 27
αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ⁵ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ
πεφιλήκατε,⁵ καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ
ἐξῆλθον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς 28
τὸν κόσμον: πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι
πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 29
Ἰδε, νῦν παρρησίᾳ³ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν¹ οὐδεμίαν
λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν⁶ 30
ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ: ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ
θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι⁷ 31

¹ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁴ ἀναγγελλω, I will report, I will announce. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁷ ἄρτι, now, just now.

πιστεύετε; Ἰδού, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα 32
 σκορπισθῇτε¹ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον
 ἀφήτε: καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ
 ἐστιν. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην 33
 ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν² ἔχετε: ἀλλὰ θαρσεῖτε,³
 ἐγὼ νενίκηκα⁴ τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν⁵ τοὺς ὀφθαλμοὺς 17
 αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ
 ὥρα: δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ
 σε: καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα 2
 πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. 3
 Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσίν σε τὸν
 μόνον ἀληθινόν⁶ θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν
 χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς: τὸ ἔργον 4
 ἐτελείωσα⁷ ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν 5
 δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ⁸ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον

¹ σκορπίζω, scatter, disperse. ² θλίψις, εὖς, ἡ, tribulation, persecution. ³ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴ νικάω, overcome, conquer. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ τελειόω, fill, fulfill. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you.

πρὸ¹ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά² σου 6
 τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ
 κόσμου: σοὶ³ ᾗσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας: καὶ τὸν
 λόγον σου τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα 7
 δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστίν: ὅτι τὰ ῥήματα ἃ 8
 δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς: καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ
 ἔγνωσαν ἀληθῶς⁴ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξήλθον, καὶ
 ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν 9
 ἐρωτῶ: οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν
 δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ³ εἰσιν: καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά³ 10
 ἐστίν, καὶ τὰ σά³ ἐμά: καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ 11
 οὐκέτι⁵ εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν,
 καὶ ἐγὼ πρὸς σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον
 αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὥσιν ἐν,
 καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, 12
 ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου: οὓς δέδωκάς
 μοι, ἐφύλαξα,⁶ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ

¹ πρὸ, before (gen), before. ² φανερώω, reveal, manifest. ³ σός, your, yours. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ οὐκέτι, no longer, no more. ⁶ φυλάσσω, guard, keep.

υἱὸς τῆς ἀπωλείας,¹ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ 13
πρὸς σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα
ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14
Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος
ἐμίσησεν² αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς
ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς 15
αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ
τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶν, καθὼς ἐγὼ ἐκ 16
τοῦ κόσμου οὐκ εἰμὶ. Ἀγιάσον³ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ 17
σου: ὁ λόγος ὁ σὸς⁴ ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμέ 18
ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς
εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω⁵ ἑμαυτόν,⁶ 19
ἵνα καὶ αὐτοὶ ᾧσιν ἡγιασμένοι³ ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ 20
τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν
πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες 21
ἐν ᾧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί, ἵνα
καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν: ἵνα ὁ κόσμος πιστεύῃ ὅτι

¹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ² μισέω, hate, detest. ³ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁴ σός, your, yours. ⁵ ἁγιάζω, I make holy, I consecrate. ⁶ ἑμαυτοῦ, of myself.

σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, 22

δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὥσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν. 23

Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι¹

εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας,

καὶ ἡγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας. Πάτερ, 24

οὗς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ καῶν²

ὧσιν μετ' ἐμοῦ: ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν

ἔδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ³ καταβολῆς⁴

κόσμου. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ 25

δέ σε ἔγνω, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας:

καὶ ἐγνώρισά⁵ αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω: ἵνα 26

ἡ ἀγάπη, ἣν ἡγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾗ, καὶ ἐν

αὐτοῖς.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 18

πέραν⁶ τοῦ χειμάρρου⁷ τῶν Κέδρων,⁸ ὅπου ἦν κῆπος,⁹

εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ 2

¹ τελειόω, fill, fulfill. ² καῶντος, and he, and she. ³ πρὸ, before (gen), before. ⁴ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁵ γνωρίζω, make known, declare. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ χεῖμαρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ⁸ Κεδρών, ὁ, Kidron. ⁹ κῆπος, ου, ὁ, garden.

καὶ Ἰούδας,¹ ὁ παραδιδούς αὐτόν, τὸν τόπον· ὅτι
πολλάκις² συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας,¹ λαβὼν τὴν σπεῖραν,³ καὶ ἐκ 3
τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας,⁴ ἔρχεται ἐκεῖ
μετὰ φανῶν⁵ καὶ λαμπάδων⁶ καὶ ὅπλων.⁷ Ἰησοῦς οὖν, 4
εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν
αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν 5
Ναζωραῖον.⁸ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι.
Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας¹ ὁ παραδιδούς αὐτὸν μετ'
αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ἐγὼ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς 6
τὰ ὀπίσω,⁹ καὶ ἔπесον χαμαί.¹⁰ Πάλιν οὖν αὐτοὺς 7
ἐπηρώτησεν, Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν
Ναζωραῖον.⁸ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ 8
εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα 9
πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι Οὐς δέδωκάς μοι, οὐκ
ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων 10

¹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ² πολλάκις, often, many times. ³ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁵ φανός, οῦ, ὁ, lamp, torch. ⁶ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁷ ὅπλον, ου, τό, tool, implement. ⁸ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰ χαμαί, on or to the ground.

μάχαιραν¹ εἴλκυσεν² αὐτήν, καὶ ἔπαισεν³ τὸν τοῦ
 ἀρχιερέως δούλον, καὶ ἀπέκοψεν⁴ αὐτοῦ τὸ ὠτίον⁵ τὸ
 δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.⁶ Εἶπεν οὖν ὁ 11
 Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν μάχαιραν¹ εἰς τὴν θήκην·
 τὸ ποτήριον⁸ ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίομαι αὐτό·
 Ἦ οὖν σπεῖρα⁹ καὶ ὁ χιλιάρχος¹⁰ καὶ οἱ ὑπηρέται¹¹ τῶν 12
 Ἰουδαίων συνέλαβον¹² τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν¹³ αὐτόν,
 καὶ ἀπήγαγον¹⁴ αὐτὸν πρὸς Ἄνναν¹⁵ πρῶτον· ἦν γὰρ 13
 πενθερός¹⁶ τοῦ Καϊάφα,¹⁷ ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ
 ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας¹⁷ ὁ συμβουλευσας¹⁹ τοῖς 14
 Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει²⁰ ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι
 ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ἐλκύω, drag, draw. ³ παίω, strike, hit. ⁴ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁵ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁶ Μάλχος, ου, ὁ, Malchus. ⁷ θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard. ⁸ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹⁰ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ¹¹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ δέω, bind, tie. ¹⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁵ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁶ πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ¹⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁸ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁹ συμβουλεύω, plot, advise. ²⁰ συμφέρω, bring together, it is profitable.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος 15

μαθητῆς. Ὁ δὲ μαθητῆς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς¹ τῷ

ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν² τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν³

τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ⁴ 16

ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητῆς ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστὸς¹

τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ,⁵ καὶ εἰσῆγαγεν⁶ τὸν

Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη⁷ ἡ θυρωρὸς⁵ τῷ Πέτρῳ, 17

Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;

Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ 18

οἱ ὑπηρέται⁸ ἀνθρακιὰν⁹ πεποιηκότες, ὅτι ψύχος¹⁰ ἦν,

καὶ ἐθερμαίνοντο·¹¹ ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστῶς

καὶ θερμαινόμενος.¹¹

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν 19

μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς¹² αὐτοῦ. 20

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησία¹³ ἐλάλησα

¹ γνωστός, known, acquaintance. ² συνεισέρχουμαι, enter together, enter together with. ³ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁵ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁶ εἰσάγω, lead in, bring in. ⁷ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ ἀνθρακιά, ας, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹⁰ ψύχος, ους, τό, cold. ¹¹ θερμαίνω, warm. ¹² διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence.

τῷ κόσμῳ: ἐγὼ πάντοτε¹ ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν
 τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε¹ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,² καὶ
 ἐν κρυπτῷ³ ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; 21
 Ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς: ἴδε,
 οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, 22
 εἷς τῶν ὑπηρετῶν⁴ παρεστηκώς⁵ ἔδωκεν ῥάπισμα⁶ τῷ
 Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; 23
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁷ ἐλάλησα,
 μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ: εἰ δὲ καλῶς,⁸ τί με δέρεις
 ; Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας¹⁰ δεδεμένον¹¹ πρὸς 24
 Καϊάφαν¹² τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος:¹³ εἶπον 25
 οὖν αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;
 Ἠρνήσατο¹⁴ οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν, Οὐκ εἰμί. Λέγει 26
 εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς¹⁵ ὧν οὗ

¹ πάντοτε, always, at all times. ² συνέρχουμαι, come together, come or go with. ³ κρυπτός, hidden, secret. ⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁵ παρίστημι, be present, stand by. ⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹¹ δέω, bind, tie. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ θερμαίνω, warm. ¹⁴ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative.

ἀπέκοψεν¹ Πέτρος τὸ ὠτίον,² Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ
κῆπῳ³ μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο⁴ ὁ Πέτρος, 27
καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ⁵ ἐφώνησεν.⁶

Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα⁷ εἰς τὸ 28
πραιτώριον·⁸ ἦν δὲ πρωΐ,⁹ καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς
τὸ πραιτώριον,⁸ ἵνα μὴ μιανθῶσιν,¹⁰ ἀλλ' ἵνα φάγωσιν
τὸ Πάσχα.¹¹ Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, 29
καὶ εἶπεν, Τίνα κατηγορίαν¹² φέρετε κατὰ τοῦ
ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ 30
μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,¹³ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν
αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτόν 31
ὕμεις, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον
οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν¹⁴ ἀποκτείνειν
οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, 32
σημαίνων¹⁵ ποίῳ¹⁶ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν.

¹ ἀποκόπτω, cut off, smite. ² ὠτίον, ου, τό, ear. ³ κῆπος, ου, ὁ, garden. ⁴ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁸ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁹ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ μαινώ, stain, defile. ¹¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹² κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ¹³ κακοποιός, οὔ, ὁ, evildoer. ¹⁴ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹⁵ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁶ ποίος, what sort of? what? of what sort.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον¹ πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ 33
 ἐφώνησεν² τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 34
 Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
 ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι³ ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; 35
 Τὸ ἔθνος τὸ σὸν⁴ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί:
 τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ 36
 ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου: εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
 ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται⁵ ἂν οἱ ἐμοὶ
 ἡγωνίζοντο,⁶ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις: νῦν δὲ
 ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.⁷ Εἶπεν οὖν αὐτῷ 37
 ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν⁸ βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη
 Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς
 τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν
 κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς
 ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ 38

¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ² φωνέω, call, crow. ³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁴ σός, your, yours. ⁵ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ⁶ ἡγωνίζομαι, contend, struggle. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ οὐκοῦν, therefore, so.

Πιλάτος, Τί ἐστὶν ἀλήθεια;

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους,
καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὕρισκω ἐν
αὐτῷ. Ἔστιν δὲ συνήθεια² ὑμῖν, ἵνα ἓνα ὑμῖν 39
ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα·³ βούλεσθε⁴ οὖν ὑμῖν
ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁵ 40
οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν
Βαραββᾶν·⁶ ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς⁶ ληστής.⁷

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ 19
ἐμαστιγώσεν.⁸ Καὶ οἱ στρατιῶται⁹ πλέξαντες¹⁰ 2
στέφανον¹¹ ἐξ ἄκανθῶν¹² ἐπέθηκαν¹³ αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ,
καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν¹⁴ περιέβαλον¹⁵ αὐτόν, καὶ 3
ἔλεγον, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν
αὐτῷ ῥάπισματα.¹⁶ Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἕξω ὁ Πιλάτος, 4

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ βούλωμαι, wish, will. ⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁶ Βαραββᾶς, ἄ, ὁ, Barabbas. ⁷ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ⁸ μαστιγόω, whip, lash. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ πλέκω, plait, weave. ¹¹ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹² ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἐπιτίθωμι, lay upon, put. ¹⁴ πορφυροῦς, purple. ¹⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face.

καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε
 ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 5
 Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν² τὸν ἀκάνθινον³ στέφανον⁴ καὶ τὸ
 πορφυροῦν⁵ ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ
 ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 6
 ὑπηρέται,⁶ ἐκραύγασαν⁷ λέγοντες, Σταύρωσον,⁸
 σταύρωσον⁸ αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε
 αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε:⁸ ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν
 αὐτῷ αἰτίαν.¹ Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς 7
 νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει⁹
 ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε οὖν 8
 ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον
 ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον¹⁰ πάλιν, καὶ 9
 λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν¹¹ εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
 ἀπόκρισιν¹² οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ 10
 Πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἑξουσίαν ἔχω

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² φορέω, wear, bear. ³ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ⁴ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ⁵ πορφυροῦς, purple. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁸ σταυρώω, crucify. ⁹ ὀφείλω, owe, ought. ¹⁰ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply.

σταυρῶσαί¹ σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; 11

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ’

ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν;² διὰ τοῦτο ὁ

παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου 12

ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι

ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος

τοῦ Καίσαρος;⁴ πᾶς ὁ βασιλέα ἐαυτὸν ποιῶν,

ἀντιλέγει⁵ τῷ Καίσαρι.⁴ Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας 13

τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ

ἐκάθισεν⁶ ἐπὶ τοῦ βήματος,⁷ εἰς τόπον λεγόμενον

Λιθόστρωτον,⁸ Ἑβραϊστὶ⁹ δὲ Γαββαθᾶ:¹⁰ ἦν δὲ 14

Παρασκευῇ¹¹ τοῦ Πάσχα,¹² ὥρα δὲ ὥσει¹³ ἕκτη:¹⁴ καὶ

λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Οἱ δὲ 15

ἐκραύγασαν,¹⁵ Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον¹ αὐτόν. Λέγει

αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;¹

Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ

¹ σταυρῶω, crucify. ² ἄνωθεν, from above, again. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁶ καθίζω, seat, sit. ⁷ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ⁸ λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ⁹ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ¹⁰ Γαββαθᾶ, ἡ, Gabbatha. ¹¹ παρασκευῇ, ἡς, ἡ, preparation. ¹² πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ ἕκτος, sixth. ¹⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud.

Καίσαρα.¹ Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα 16
σταυρωθῇ.²

Παρέλαβον³ δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἡγαγον· καὶ βαστάζων⁴ 17
τὸν σταυρὸν⁵ αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τόπον λεγόμενον
Κρανίου⁶ Τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ⁷ Γολγοθᾶ·⁸ 18
ἔπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν,² καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο,
ἐντεῦθεν⁹ καὶ ἐντεῦθεν,⁹ μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. 19
Ἐγραψεν δὲ καὶ τίτλον¹⁰ ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ
τοῦ σταυροῦ·⁵ ἦν δὲ γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ
Ναζωραῖος¹¹ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν 20
τὸν τίτλον¹⁰ πολλοὶ ἀνέγνωσαν¹² τῶν Ἰουδαίων, ὅτι
ἐγγὺς¹³ ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη² ὁ
Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί,⁷ Ἑλληνιστί,¹⁴
Ῥωμαϊστί.¹⁵ Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν 21
Ἰουδαίων, Μὴ γράφῃ, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων·

¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ² σταυρώω, crucify. ³ παραλαμβάνω, receive, take. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ⁶ κρανίον, ου, τό, skull. ⁷ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁸ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁰ τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ¹¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹² ἀναγινώσκω, read. ¹³ ἐγγύς, near. ¹⁴ Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ¹⁵ Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language.

ἀλλ' ὅτι Ἐκεῖνος εἶπεν, Βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. 22

Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα.

Οἱ οὖν στρατιῶται,¹ ὅτε ἐσταύρωσαν² τὸν Ἰησοῦν, 23

ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα³ μέρη,⁴

ἐκάστῳ στρατιώτῃ¹ μέρος,⁴ καὶ τὸν χιτῶνα.⁵ Ἦν δὲ ὁ

χιτῶν⁵ ἄραφος,⁶ ἐκ τῶν ἄνωθεν⁷ ὑφαντός⁸ δι' ὅλου. 24

Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν⁹ αὐτόν,

ἀλλὰ λάχωμεν¹⁰ περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ

πληρωθῇ ἡ λέγουσα, Διεμερίσαντο¹¹ τὰ ἱμάτιά μου

ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν¹² μου ἔβαλον κλῆρον.¹³

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται¹ ταῦτα ἐποίησαν. 25

Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ¹⁴ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ

αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ¹⁵ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ

τοῦ Κλωπᾶ,¹⁶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.¹⁷ Ἰησοῦς οὖν 26

ιδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα¹⁸ ὄν

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² σταυρόω, crucify. ³ τέσσαρες, four. ⁴ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁵ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁶ ἄραφος, seamless, not sewed. ⁷ ἄνωθεν, from above, again. ⁸ ὑφαντός, woven. ⁹ σχίζω, split, separate. ¹⁰ λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ¹³ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁴ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁵ ἀδελφὴ, ἧς, ἡ, sister. ¹⁶ Κλωπᾶς, ᾱ, ὁ, Clopas. ¹⁷ Μαγδαληνὴ, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ παρίστημι, be present, stand by.

ἡγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. 27

Εἶτα¹ λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ’
ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,² 28

ἵνα τελειωθῇ³ ἡ γραφή, λέγει, Διψῶ.⁴ Σκεῦος⁵ οὖν 29

ἔκειτο⁶ ὄξους⁷ μεστόν·⁸ οἱ δέ, πλήσαντες⁹ σπόγγον¹⁰

ὄξους,⁷ καὶ ὑσσώπῳ¹¹ περιθέντες,¹² προσήνεγκαν¹³

αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος⁷ ὁ Ἰησοῦς, 30

εἶπεν, Τετέλεσται·² καὶ κλίνας¹⁴ τὴν κεφαλὴν,

παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ¹⁵ τὰ 31

σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ¹⁶ Παρασκευῇ¹⁷ ἦν – ἦν

γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου –

ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν¹⁸ αὐτῶν τὰ

¹ εἶτα, then, thereafter. ² τελέω, finish, fulfill. ³ τελειόω, fill, fulfill. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁶ κεῖμαι, lie, be laid. ⁷ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁸ μεστός, full. ⁹ πλήθω, fill. ¹⁰ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ¹¹ ὑσσώπος, ου, ὁ, hyssop. ¹² περιτίθμι, place around, put around. ¹³ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁴ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁵ σταυρός, οῦ, ὁ, cross. ¹⁶ ἐπεὶ, when, since. ¹⁷ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ¹⁸ κατάγνυμι, break in pieces.

σκέλη,¹ καὶ ἄρθωσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται,² καὶ 32
 τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν³ τὰ σκέλη¹ καὶ τοῦ ἄλλου
 τοῦ συσταυρωθέντος⁴ αὐτῷ: ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν 33
 ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,⁵ οὐ
 κατέαξαν³ αὐτοῦ τὰ σκέλη:¹ ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν² 34
 λόγχη⁶ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν⁷ ἔνυξεν,⁸ καὶ εὐθέως
 ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, 35
 καὶ ἀληθινή⁹ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία,¹⁰ καὶ κεῖνος¹¹
 οἶδεν ὅτι ἀληθὴ¹² λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. 36
 Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὅστούν¹³
 οὐ συντριβήσεται¹⁴ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ 37
 λέγει, Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.¹⁵

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ 38
 Ἀριμαθαίας,¹⁶ ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος¹⁷
 δὲ διὰ τὸν φόβον¹⁸ τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ

¹ σκέλος, ους, τό, leg. ² στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ³ κατὰγνυμι, break in pieces. ⁴ συσταυρώω, crucify together with. ⁵ θνήσκω, die, am dying. ⁶ λόγχη, ης, ἡ, spear, lance. ⁷ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁸ νύσσω, prick, pierce. ⁹ ἀληθινός, true, genuine. ¹⁰ μαρτυρία, ἄς, ἡ, testimony, witness. ¹¹ καὶ κεῖνος, and he, and she. ¹² ἀληθής, true, unconcealed. ¹³ ὁστέον, τό, bone. ¹⁴ συντριβῶ, break in pieces, crush. ¹⁵ ἐκκεντέω, pierce, pierce through. ¹⁶ Ἀριμαθαία, ἄς, ἡ, Arimathea. ¹⁷ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁸ φόβος, ου, ὁ, fear, terror.

Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν¹ ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ
 ἦρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος,² 39
 ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων
 μίγμα³ σμύρνης⁴ καὶ ἀλόης⁵ ὡς λίτρας⁶ ἑκατόν.⁷ 40
 Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν⁸ αὐτὸ ἐν
 ὀθονίοις⁹ μετὰ τῶν ἀρωμάτων,¹⁰ καθὼς ἔθος¹¹ ἐστὶν
 τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.¹² Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου 41
 ἐσταυρώθη¹³ κήπος,¹⁴ καὶ ἐν τῷ κήπῳ¹⁴ μνημεῖον¹⁵
 καινόν,¹⁶ ἐν ᾧ οὐδέπω¹⁷ οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν 42
 Παρασκευὴν¹⁸ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς¹⁹ ἦν τὸ
 μνημεῖον,¹⁵ ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαгдаληνῇ²⁰ 20
 ἔρχεται πρώτῃ,²¹ σκοτίας²² ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον,¹⁵
 καὶ βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.¹⁵ 2

¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ³ μίγμα, τος, τό, mixture, compound. ⁴ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁵ ἀλόη, ης, ἡ, aloes. ⁶ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ⁸ δέω, bind, tie. ⁹ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹⁰ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹¹ ἔθος, ους, τό, custom. ¹² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ¹³ σταυρώω, crucify. ¹⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ¹⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁶ καινός, new, fresh. ¹⁷ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁸ παρασκευή, ης, ἡ, preparation. ¹⁹ ἐγγύς, near. ²⁰ Μαгдаληνῇ, ης, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ²¹ πρώτῃ, early in the morning, at dawn. ²² σκοτία, ας, ἡ, darkness.

Τρέχει¹ οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ
 πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει² ὁ Ἰησοῦς, καὶ
 λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου,³ καὶ
 οὐκ οἶδαμεν ποῦ⁴ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 3
 Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἦρχοντο εἰς τὸ
 μνημεῖον.⁵ Ἐτρεχον¹ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ:⁵ καὶ ὁ ἄλλος 4
 μαθητής προέδραμεν⁶ τάχιον⁷ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,³ καὶ παρακύψας⁸ βλέπει 5
 κείμενα⁹ τὰ ὀθόνια,¹⁰ οὐ μέντοι¹¹ εἰσῆλθεν. Ἐρχεται 6
 οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς
 τὸ μνημεῖον,³ καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια¹⁰ κείμενα,⁹ καὶ τὸ 7
 σουδάριον¹² ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν
 ὀθονίων¹⁰ κείμενον,⁹ ἀλλὰ χωρὶς¹³ ἐντετυλιγμένον¹⁴ εἰς
 ἓνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητής ὁ 8
 ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,³ καὶ εἶδεν, καὶ
 ἐπίστευσεν: οὐδέπω¹⁵ γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ 9

¹ τρέχω, run, exercise myself. ² φιλέω, love, kiss. ³ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁴ ποῦ, where? ⁵ ὁμοῦ, together. ⁶ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁷ τάχιον, more swiftly. ⁸ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁹ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ μέντοι, yet, however. ¹² σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹³ χωρὶς, separate, apart from (gen). ¹⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁵ οὐδέπω, not yet, still not.

αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον οὖν πάλιν 10
πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον¹ κλαίουσα² ἔξω· ὥς 11
οὖν ἔκλαιεν,² παρέκυνσεν³ εἰς τὸ μνημεῖον,¹ καὶ θεωρεῖ 12
δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς⁴ καθεζομένους,⁵ ἕνα πρὸς τῇ
κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο⁶ τὸ
σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί 13
κλαίεις;² Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ
οὐκ οἶδα ποῦ⁷ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα 14
ἐστράφη⁸ εἰς τὰ ὀπίσω,⁹ καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν
ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ 15
Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις;² Τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη,
δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός¹⁰ ἐστιν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ
σὺ ἐβάστασας¹¹ αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ⁷ ἔθηκας αὐτόν,
καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. 16
Στραφεῖσα⁸ ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί¹² – ὁ

¹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ² κλαίω, weep, weep for. ³ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁴ λευκός, white, bright. ⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁶ κείμεναι, lie, be laid. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ στρέφω, turn, am converted. ⁹ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰ κηπουρός, οὔ, ὁ, gardener. ¹¹ βαστάζω, bear, carry. ¹² ραββουνί, Rabboni, my master.

λέγεται, Διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μή μου 17

ἅπτου,¹ οὐπω² γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου:

πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς,

Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ

θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ 18

Μαγδαληνῇ³ ἀπαγγέλλουσα⁴ τοῖς μαθηταῖς ὅτι

έώρακεν τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Οὕσης οὖν ὀψίας,⁵ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν 19

σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν⁶ κεκλεισμένων⁷ ὅπου ἦσαν

οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον⁸ τῶν Ἰουδαίων,

ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει

αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν⁹ αὐτοῖς 20

τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν¹⁰ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ

μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ 21

Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνῃ ὑμῖν: καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ

πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν 22

¹ ἅπτομαι, touch or handle. ² οὐπω, not yet. ³ Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁵ ὀψιος, late. ⁶ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁷ κλείω, shut, shut up. ⁸ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ⁹ δείκνυμι, show, point out. ¹⁰ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body.

ἐνεφύσησεν¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. 23

Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς: ἂν
τινων κρατῆτε,² κεκράτηνται.²

Θωμᾶς³ δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁴ 24

οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν 25

αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, Ἐωράκαμεν τὸν κύριον. Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν
τύπον⁵ τῶν ἥλων,⁶ καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν⁷ μου εἰς
τὸν τύπον⁵ τῶν ἥλων,⁶ καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν
πλευράν⁸ αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ⁹ πάλιν ἦσαν ἔσω¹⁰ οἱ μαθηταί 26

αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς³ μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς,
τῶν θυρῶν¹¹ κεκλεισμένων,¹² καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον
καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. Εἴτα¹³ λέγει τῷ Θωμᾶ,³ Φέρε 27

τὸν δάκτυλόν⁷ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου: καὶ

¹ ἐμφυσῶ, breathe on, breathe into. ² κρατέω, grasp, lay hold of. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁵ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ⁶ ἥλος, ου, ὁ, nail. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁹ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁰ ἔσω, within, inside. ¹¹ θύρα, ἄς, ἡ, door, gate. ¹² κλείω, shut, shut up. ¹³ εἴτα, then, thereafter.

φέρει τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν¹ μου:
καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,² ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη 28
Θωμᾶς,³ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας; 29
Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς 30
ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα
ἐν τῷ βιβλίῳ⁴ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα 31
πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφανερώσεν⁵ ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 21
μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος:⁶
ἐφανερώσεν⁵ δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ⁷ Σίμων Πέτρος, 2
καὶ Θωμᾶς³ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁸ καὶ Ναθαναὴλ⁹ ὁ
ἀπὸ Κανᾶ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,¹¹ καὶ

¹ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ βιβλίον, ου, τό, book, scroll. ⁵ φανερώω, reveal, manifest. ⁶ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁷ ὁμοῦ, together. ⁸ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁹ Ναθαναὴλ, ὁ, Nathanael. ¹⁰ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς ³
 Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω ἀλιεύειν.¹ Λέγουσιν αὐτῷ,
 Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξήλθον καὶ ἐνέβησαν²
 εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν³
 οὐδέν. Πρωῖας⁴ δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς ⁴
 τὸν αἰγιαλόν·⁵ οὐ μέντοι⁶ ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι
 Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Παιδιά, μή ⁵
 τι προσφάγιον⁷ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὐ. Ὁ δὲ ⁶
 εἶπεν αὐτοῖς, Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρος⁸ τοῦ πλοίου τὸ
 δίκτυον,⁹ καὶ εὐρήσετε. Ἐβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι¹⁰
 αὐτὸ ἐλκύσαι¹¹ ἴσχυσαν¹² ἀπὸ τοῦ πλήθους¹³ τῶν
 ἰχθύων.¹⁴ Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ ⁷
 Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν
 Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην¹⁵
 διεξώσατο¹⁶ – ἦν γὰρ γυμνός¹⁷ – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς
 τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ¹⁸ ⁸

¹ ἀλιεύω, fish. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πιάζω, take, lay hold of. ⁴ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ⁵ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁶ μέντοι, yet, however. ⁷ προσφάγιον, ου, τό, fish (to eat). ⁸ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ οὐκέτι, no longer, no more. ¹¹ ἐλκύω, drag, draw. ¹² ἴσχυω, be strong, able. ¹³ πλήθος, ους, τό, multitude. ¹⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁵ ἐπενδύτης, ου, ὁ, outer garment, coat. ¹⁶ διαζώννυμι, gird about, put on. ¹⁷ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁸ πλοιαρίον, ου, τό, small boat, little boat.

ἦλθον – οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν¹ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
ἀπὸ πηχῶν² διακοσίων³ – σύροντες⁴ τὸ δίκτυον⁵ τῶν
ἰχθύων.⁶ Ὡς οὖν ἀπέβησαν⁷ εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ⁹
ἀνθρακιὰν⁸ κειμένην⁹ καὶ ὀψάριον¹⁰ ἐπικείμενον,¹¹ καὶ
ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ¹⁰
ὀψαρίων¹⁰ ὧν ἐπιάσατε¹² νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, ¹¹
καὶ εἴλκυσεν¹³ τὸ δίκτυον⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν¹⁴
ἰχθύων⁶ μεγάλων ἑκατὸν¹⁵ πεντήκοντα¹⁶ τριῶν· καὶ
τοσούτων¹⁷ ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη¹⁸ τὸ δίκτυον.⁵ Λέγει ¹²
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε¹⁹ ἀριστήσατε.²⁰ Οὐδεὶς δὲ
ἐτόλμα²¹ τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι²² αὐτόν, Σὺ τίς εἶ;
εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. Ἐρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ¹³
λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ
ὀψάριον¹⁰ ὁμοίως.²³ Τοῦτο ἥδη τρίτον ἐφανερώθη²⁴ ὁ ¹⁴
Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

¹ μακράν, far away. ² πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ³ διακόσιοι, two hundred, 200. ⁴ σύρω, draw, drag. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ ἀνθρακιά, ἄς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ⁹ καίμαι, lie, be laid. ¹⁰ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹¹ ἐπικείμεναι, lie on, lie upon. ¹² πιάζω, take, lay hold of. ¹³ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁴ μεστός, full. ¹⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁷ τοσούτος, so great, so much. ¹⁸ σχίζω, split, separate. ¹⁹ δεῦτε, come! ²⁰ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²¹ τολμάω, dare, endure. ²² ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²³ ὁμοίως, likewise, in like manner. ²⁴ φανερόω, reveal, manifest.

Ὅτε οὖν ἡρίστησαν,¹ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, 15

Σίμων Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ,

Ναί³ κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ⁴ σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει

τὰ ἀρνία⁶ μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον,⁷ Σίμων 16

Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναί³ κύριε: σὺ οἶδας

ὅτι φιλῶ⁴ σε. Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε⁸ τὰ πρόβατά⁹ μου.

Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ,² φιλεῖς⁴ με; 17

Ἐλυπήθη¹⁰ ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς

με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, σὺ πάντα οἶδας: σὺ

γινώσκεις ὅτι φιλῶ⁴ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Βόσκει⁵

τὰ πρόβατά⁹ μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἥς 18

νεώτερος,¹¹ ἐζώννυες¹² σεαυτόν,¹³ καὶ περιεπάτεις ὅπου

ἤθελες: ὅταν δὲ γηράσῃς,¹⁴ ἐκτενεῖς¹⁵ τὰς χεῖράς σου,

καὶ ἄλλος σε ζώσκει,¹² καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο 19

δὲ εἶπεν, σημαίνων¹⁶ ποίω¹⁷ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. 20

¹ ἡρίστω, have breakfast, eat a meal. ² Ἰωνᾶς, ā, ὁ, Jonah. ³ ναί, yes, truly. ⁴ φιλέω, love, kiss. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ ἀρνίον, ου, τό, lamb, sheep. ⁷ δεύτερος, second. ⁸ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁰ λυπέω, grieve, pain. ¹¹ νέος, new, young. ¹² ζώννυμι, gird. ¹³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁴ γηράσκω, grow old, become old. ¹⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁶ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort.

Ἐπιστραφεὶς¹ δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν
 ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν² ἐν
 τῷ δείπνῳ³ ἐπὶ τὸ στῆθος⁴ αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς
 ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει 21
 τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 22
 Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε; Σὺ
 ἀκολουθεῖ μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς 23
 ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ
 οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ',
 Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ 24
 γράψας ταῦτα· καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθής⁵ ἐστὶν ἡ
 μαρτυρία⁶ αὐτοῦ.

¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ δείπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁴ στῆθος, οὐς, τό, breast, chest. ⁵ ἀληθής, true, unconcealed. ⁶ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness.

Ἦστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα 25

ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι¹ τὸν κόσμον

χωρῆσαι² τὰ γραφόμενα βιβλία.³ Ἀμήν.

¹ οἶμαι, think, suppose. ² χωρέω, make room for, hold. ³ βιβλίον, ου, τό, book, scroll.